

מבוא המסורה

פרק א

בו יתבאר מהות המסורה ואיכותה ותועלתה וזכי הכינה וחקרה ויסדה . יחיד או רבים . ומי שהמציא הנקודות והמעממים :

וז"ל ר' אלי' הלוי בכפר מסורת עד עזרא וסיעתו ומחס לחכמי המסורת בהקדמה ג' [דף ו'] עבריא אשר כהבזה וקראו לה ע"א] וז"ל ועתה פני אשית אל הקדמה השלישית אחר הדברים והאמת האלה ארציב דיבור בהלכה ללמד על הכלל כולו ילא. וקוד' כל דבר אבאר מכו ענין המסורת ואיזו לשון הוא ואמת כי הלשון הזה לא נילא בכל המקרא רק בפדשה מטוה צ' פעמים וְקָרָא לְמִסְרָהּ ופירש הרד"ק שהוא ענין נתינה בכל לב והתשומה ברשות אחר וכו' עד תרגום ויתגהו ד' אלקיני בידינו . ומסריה וכו' עיין בשורש מבר . ואומר אני כי לשון נתינה אינו מתורגם בלשון מסירה רק כשהוא סמוך אלל לשון ציד כמו ויתגהו ד' אלקיני בידינו . אכן בידך ודומיהם. והכלל כי לשון מסירה נופל על דבר שיתן או יפקיד אדם או יגיד לחבירו איזו כוד ענין שקודם זה לא ידעכו נופל זו לשון מסירה כמו שאמרו במשנה משכ קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' . וכן ענין המסורת הזאת לפי שנמסרה לחכמים איש מפי איש

מבוא המסורה פרק א

עשו להן הפסקות באמצע הפסוק לפי כוונת הענין כמו שהיה קורא משה רבינו ע"ה לוקטים. והגמל כשהיה קורא להם הלא המה בעבר הירדן היה מפסיק במלת אחר' ואחרי כן קרא דרך מבוא השמש כמו שפירש רש"י ז"ל

ע"ש. ורז"ל קראו לזה פיסוק עעמים לפי שהפסק עותן עוב עעם ודעת להבנת הפסוק. לא שהיה להן העעמים אשר צידינו היום כי עדיין לא נעשו כמו שאזכיר אח"כ. ולמאן דאמר אלו המסורת פי' שהיו קוראין להם כל המלות כמו שהיתה מסורת צידם מנשה ע"ה כגון קדיין וכהיבן כמו שיכתב אח"כ [וכמו שמזכר מזה במסכת גדרים שם] ע"ש. ואין להבין כלל שהיו קוראין להם המסורת על פה או שהם כתבו המסורת על החורה כמו שהיה על המקרא [ר"ל במקראות גדולות] כמו שהיה צידינו היום כי בלי ספק עזרא לא כתב דבר רק בחורה משה (א) לצד כי כן כתיב [עזרא ז'] עזרא סופר מהיר בחורה

שכן אל המקרא שלמעלה הימנו וישוע ובני ושרביה וכו' והלויים מבינים את העם לתורה ועליהם הוא אומר ויקראו בספר תורת אלקים זה מקרא ר"ל שאלה האנשי קראו הפסוק בראשונה בלשון עברי ואח"כ מפורש זה תרגום פי' שהיו מתרגמין להם הפסוק בלשון אחרי לפי שאותו לשון היו מבינים הכל ושום שבל אלו הפסוקים ר"ל שהיו הפסוקין בין פסוק לפסוק כמו שהיתה קבלה צידם מנשה רבינו ע"ה כמו שאמרו רז"ל במסכת מגילה ז"ל על פסוק דלא פסקי' משה לא פסקינן לי'. והמפרשים המסוק על עזרא חושבים כי ושום הוא לשון יחיד ולא ידעו כי הוא מקור וברי הוא כמו ושימו בעבור מלת ויקראו שלפניו ומלת ויבינו שלאחריו כי כן המקור מצוהר בכל מקום בלשון יחיד או רבים נוכח או נסתר זכר או נקבה לפי הפעלים הסמוכים לפניו או לאחריו ואין כאן מקום להאריך. ומה שאמרו ויבינו במקרא זה פיסוק עעמים ר"ל כשהיו קוראין להם

שולי היריעה

(א) אמר המאסף לפום ריהטא האמר הזה הוא מתנגד נגד דעת רז"ל בירושלמי במסכת שקלים ד' י"ח צד"ה מה ת"ל עזרא הכהן הסופר כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים וע"ש צפי' ירושלמי המכונה קרבן העדה ז"ל הסופר ל"ל דהא כתיב לעיל סופר וכו' כשם שהיה סופר וכו' שהיה מונה כל אותיות שבתורה שבכתב ועשה המסורה ע"ש באורך. אמנם אחרי רואי במסכת ירושלמי ה"ל צע"י צפי' הבונה שפירש שם בשם הרשב"א

כשם שהיה סופר בדברי תורה שהיה מונה כל פעמי התורה וכו' ע"ש בחורף. ונענין המסורה לא מיירי הירושלמי הכל"ח"כ לדקו דברי הר"א הלוי הכל"ח ו"ל ורבים ישאלו איך היה אפשר קודם שנמלאו הנקודות ללמד לנער הקריאה הנכונה מתוך ספר שאינו נקוד וזו אינה שאלה כי לשון הקודש היה הלשון שדברו כולם נער וזקן טף ונשים כי לא היה להם לשון אחרת עד שגלו נעל אדמתם וכאשר נער אחד למד עד שהכיר האותיות היה רבו קורא עמו מתוך הספר פסוק אחד ב' חו' ג' פעמים עד שהיה שגור צפיו ולפי שהנער היה צקי בלשון הכוא היה נקל לו לזכור המלות שקרא וכלל מקום שמלאם קראם בלי נוסגה. וכדי להציק זה וכו' ו"ל בקיאור ואז רחיתי בידם [ר"ל בידי שלשה אנשים כללחים שראה אותם בהיותו צעיר רומי שזכר אותם כס בחורף] ספר התהלים כתוב ארמית ונחורגם ארמית ר"ל שהיה כתוב באותיות ארמית שמולאם ומצטאם ואורחם קרובים מאד ללשון העברי ורחיתי שקראו באותו תהלים בלתי ניקוד ושהלחים [להאנשים הנ"ל] לאמר הים לכם נקודות או אותיות וסימנים המורים על התנועות ויאמרו לי לא, אלא שאנחנו בקיאים בזה בלשון מנעורינו ועד עתה לכן יודעים אנחנו לקרות בלי ניקוד עכ"ל בקיאור, [ואיים שם] הרי שאפשר שמכה ההרגל ילמד האדם לקרוא בלי ניקוד וכן היה גם לנו קודם שנוסדו הנקודות ונמשך זה עד התימת התלמוד שהוא שנת ג' אלפים ת"ת"ק"פ"ט"ו ליצירה שהוא שנת ת"ל"ו אחר חורבן הבית שני ומאז והלאה היה לשון הקודש הולך וחסר עד זמן בעלי המסורה והם אנשי עבריא היו מזיאי [ר"ל בלשון האומות נקרא עברי' מזיאי], והיו חכמים גדולים ובקיאים במקראת ולחי לשון מכל שאר היהודים אשר היו בדורות ההם ואחריהם לא קם כמוהם כאשר העיד עליהם ר' יונה המדקדק בדברו באותיות בג"ד בפ"ת ו"ל הרי"ש הדגושה והרפויה בקיאין זה אנשי עבריא ולא אנחנו כי הם לחי בלשון מכל היהודים. וכן ר' אברהם ח"ע כתב בספר לחות ו"ל כן מנהג חכמי עבריא והם העיקר כי מהם היו אנשי המסורה ומהם קבלנו כל הניקוד עכ"ל. [ואיים שם ה"ר אליהו הלוי] ו"ל אך זה לבד מלאחי כי בעלי המסורה לא קראו שמות לנקודות רק לקמ"ץ ולפת"ח ובכללם הצ"י והסגו"ל דהיינו שקראו לציר"י ג"כ קמ"ץ ולסגו"ל ג"כ פת"ח. ובשנאו המדקדקים הראשונים הצדילו מעט ציניהם בקריאת השמות דהיינו שקראו לנקודה הזאת קמ"ץ גדול. ולזאת קמ"ץ קטן. ולזאת פתח גדול. ולזאת פתח קטן אבל שאר הנקודות לא זכרו בשמם בכל המסורה גדולה וקטנה רק קראו לחיר"ק

מבוא המסורה פרק א

אכלה לדבר מענין הקרי והכתיב
 שמעני ועתה דע לך כי כאשר
 הפלתי לדעת מנין כל הקריין
 וכתיבן שבכל המקרא העברתים על
 יד מונה לא אחד ולא שתיים
 ומלאתי מינינס ת"ת מ"ח ונתתי
 בהם סימן ק"ריי"ן וב"תב"ן מהן
 ס"ה בחורה תג"ד בנביאים שב"ט
 בכתובים, ויש לחמוה למה לא
 נמלאו בחורה רק ס"ה קרי
 וכתיב אשר מהן כ"ב דכתיבין גער
 וקריין גערה וספר יהושע שהוא
 רק כעשירית בכמות החורה ונמלאו
 בו ל"ב וספר שמואל שהוא כמעט
 הרביעיית מן החורה ונמלאים בו
 קל"ג וסיים שם ועל כל פנים
 יש טעם בדבר ואנכי לא ידעתי
 ובאן נשלם חפלי מה שראיתי לבאר
 בענין קריין וכתיבן עכ"ל: ועתה
 אדבר מעט מענין המלאים
 והחסרים ואתחיל ואומר כי המלות
 שנתכחו בו חסרים או מלאים
 נראה כי לא חדשו אנשי כנסת
 הגדולה בהם דבר מדעתם רק
 עזרא כתבם בחורה כאשר מלאים
 בעופם ס"ת אשר הועתק מספר
 תורת משה אשר קבל מסיני
 שגנו ירמיה הנביא לפי דעת
 האומרי' ככה ולא הוסיף ולא גרע,

בחורה משה אשר נתן ד' חלקי
 ישראל ופסוק אחד ואומר עזרא
 הכהן האופר דברי מלות ד'
 וחקיו וכן נקרא בלשון ארמי
 ספר דתא די אלה שפ"א וכו'. וכן
 קשה לי בענין קרי וכתיב וזה לפי
 דעת רוב האחרונים שהקרי והכתיב
 נמלאים בן כי בגלות ראשונה
 אבדו רוב הספרים ונטלטלו
 והמעטים הנמלאים השיגום
 הטלטול ויודעי המקרא מחו ועזרא
 וסיעתו החזירו העטרה ליושנה
 וחקנו הספרים ההם וכאשר נמלאו
 מחלוקת בספרים הלכו בהם אחר
 הרוב לפי דעתם ובמקום שלא
 השיגה דעתם על הבירור כתבו
 האחד מצפנים והאחד מבחוץ או
 כתבו האחד ולא נקדדו וכו' .
 עיין בהקדמת הרד"ק ביהושע .
 אך חטנה חלקי חף אני ואשיב
 על דברי האנשים המזכרים וכו'
 [והאריך שם מאוד] ותוכן דבריו,
 כי אנשי כנה"ג עשו הקרי שבחורה
 עפ"י הקבלה ממה שרבינו ע"ה
 ושנביאים וכתיבם על פי הקבלה
 מנביאים וחכמי הדורות ושנספרי
 הגולה על פי התחברים עלמם
 ולא בעבור הספקות כאשר חשבו
 רבים . ח"ל מס"ה והנה ערם

וכן

שולי היריעה

א' ולחול"ם או ולשור"ק א' ולקובץ א' ולשו"א ולג' חטפין קראו שמות
 אחרות וכו' ע"ש. וסיים שם והנוסחאות שנמלא בהם חול"ם
 או חירי"ק או שור"ק חין. מלשון בעלי המסורת רק התחכמות הסופר
 שכתב בן כדי להראות שהבין המסורת וע"ש שהאריך :
 אמר

וכן החסרים והמלאים שבנביאים
 וכחוצים אם נמלאו בידם גופי
 הספרים אשר כתבו הנחזרים
 עלמ' כגון ישע'י שכתב הוא עלמו
 וכן חסלים שכתב דוד ומשלי שכתב
 שלמה וכן כולם או מקלתן אשר
 נמלאו בידם לא היו לריכים
 לקבלה אלא הניחום כמו שנלאום
 במקום מלא מלא ובמקום חסר חסר,
 אבל אם לא נמלאו מכמו שהוא
 קרוב לוודאי הלכו אחד רוב
 ההעתיקות הנמלאות אחת הנה
 ואחת הנה כי לא היו הכ"ד
 ספרים מחוזבים יחד והם חזרום
 ועשו מהם ג' הלקים תורה נביאים
 וכחוצים וסדרום נביאים וכחוצים
 זה אחד זה שלא כסדר סדרום
 רז"ל במסכת בבא בתרא וכו' עד
 ומתנין טעמים וספרות נכונות
 על סדרן זה ואין כאן מקומם
 וכו' [וסדר של צעלי המסורה
 בעזה"י בחבור הזה תנולאנו] ועתה
 הגעתי עד המקום אשר אציתי
 בתחלת ההקדמה הזאת להוות דעי
 אף אני בענין הנקודות והטעמים
 ואעריך מלחמה נגד האומרים
 שנתנו מסיני ואודיעה מי יסדם
 ימתי הוסדו והושמו עם האותיות,
 ומי שיוכיחני בהוכחה ברורה
 שדעתי זאת נגד דעת רז"ל יבועל
 דעתי מפני דעתו, אבל עד הנה
 לא מלאתי ולא ראיתי ולא שמעתי
 דבר ראיה או סמך שראוי לסמוך

עליו שהנקודות והטעמים נתנו
 מסיני. והגני אכתוב כל מה
 שמלאתי כחוב על ככה בקלח
 דברי האחרונים אך בלא דברי
 רז"ל [והאריך שם מאלד וסיים שם
 בדף יו"ד ע"ב] וז"ל והא לך
 דעתי בענין הזה אחשוב שהנקודות
 והטעמים לא היו קודם עזרא
 ולא בזמן עזרא ולא אחד עזרא
 עד אחרי חתימת התלמוד ויש לי
 להוכיח זה ברחוות ברורות ונכונות
 וכו' עד לכן אומר אני כי ברור
 לי שהניקוד לא היה ולא נצרא
 בימי חזמי התלמוד וכש"כ בימי
 אבה"ג כי לא היו לריכין להם
 כי היו בקיפין לקרוא בלי ניקוד
 וטעמים וקראו במקום העמדת
 הענין בהפסקה ובמקום סמיכת
 ענין בהתחדת הדבור כאשר שמעו
 וקבלו מפי הנביאים כמו שאמרו
 רז"ל ונביאים מסרום לאנשי כנה"ג
 והחכמים שהיו בימיהם כגון
 סנהדרי גדולה וגם הכהנים
 הניגשים אל ד' קבלו מהם דור
 אחד דור עד שזכח ההרגל
 ידעו לקרוא בלי ניקוד וטעמים
 וכו' [והעתיקתי לשוט בשולי היריעה]
 וסיים שם ח"ל.

והנה הארכתי עד הנה ביותר
 עד שבארתי ובררתי
 שהנקודות והטעמים לא נתנו מסיני
 וגם אבה"ג לא המליחום כלל ואינם
 אלא מעשי ידי צעל המסורת (ב)

שולי היריעה ושקט

(ב) אמר המחסף. וכבר השיג עליו צזה הצעל אמרי בינה מהזזה"ק
 והאידרא

מבוא המסורה פרק א

בכל מאמצי כוחם ולא נחו ולא שקטו עד שזמו כל הפסוקים והתיבות והאותיות מכל ספר וספר לפיכך קראו להם [ר"ל לפיכך קראו רז"ל בעלי הש"ס לבעלי המסורה] סופרים [כדליתא במסכת קידושין דף ב'] לפיכך נקראו הראשונים סופרים וכו' הלא תראה שהגיעו מהשתדלותם עד שידעו כי וי"ו גמחון חלי התורה בלוחות דרוש דרש משה חלי התורה בתיבות דרש מכחן ודרש מכחן וישם עליו את החושן [ויקרא ח'] חלי התורה בפסוקים וכן כל ספר וספר מן כ"ד ספרים [ומה שאמרו במסכת קידושין הכ"ל שהיו סופרים כל אותיות שבתורה דע כי מלות בתורה כולל גם כביאים וכחובים וזה פשוט ע"כ מלאחתי] וכן מנו מספר לפסוקים ולתיבות ולאותיות שכל פרשה ופרשה שבתורה ונתנו בהם סימנים כגון בראשית פסוקיו קמ"ז סי' אמציה, פרשה נח פסוקיו קמ"ג סימן בצלא"ל וכן בכל פרשה נתנו שם אדם לסי', ולאותיו בפ' בראשי' אלף תשע מאות וחמשה עשר סימן א"ן ט"ו וכו' והשתקתי לשונו בשולי היריעה

ושקמו אח"כ כמו שביארתי [ור"ל כאשר שמעו וקבלו אופני קריאתם מהנביאים וכמו שנתבאר לעיל ע"ש] והכלל כי הם [ר"ל אנשי עברי' וחכמי' שמכר בש"ה] העמידו התורה והמקרא על עמדם ובלי ספק לולי בלאו כבר כלתה התורה ונעשית התורה כשתי תורות ולא היה שני ספרים בכל ספרי המקרא שהיה מסכימים יחד כאשר קרה לשהר ספרי המחברים הלא תראה כמה שינויים וחילופים שנמלאו בתרגום אונקלוס ואעפ"י שנעשה עליו ספר מסורת התרגום על התורה אבל אינו הולך כדרך המסורת על המקרא במספר התיבות והאותיות ודומיהן רק הוא מונה קלת המלות מיוחדות שהתרגום שינה לשונו בהם שלא כמנהג בשאר מבריהם כגון [ד'עתי יש אומרים דמתורגמן [ד'ענא וכל שאר [ד'עית וכן [שבוג' דמתורגמן אוריכו [ע"ז ב' דמתורגמן אילן וכן הרבה כאלה וכו' עיין בשולי היריעה : ג]

אך

המעשה אשר עשו בעלי המסורת הוא שהשתדלו

שולי היריעה

והאידרא שהנקודות היו קודם חתימת התלמוד ע"ש באורך הביאוי הרמזמ"ן בהקדמתו על התורה ע"ש :
 ג) וז"ל ר"א הלוי [שם] ותמלאם בהקדמתו בספר השרשים אשר חברתי על כל התרגום דהיינו אונקלוס על התורה ויונתן על הנביאים ועקילוס על הכתובים וערס הוולדו קראתי שם הספר מתורגמן וכו' ע"ש ואני לקצר באתי :

מבוא המסורה פרק א

ד

היריעה] ד) והגני הוזר על חפשי שפנל או שיפול חלוק או
הראשונות ואומר כי אחר המעשה שינוי בשום דבר בכל ספר המקרא
אשר עשו בעלי המסורת אי ולא לחנם אמרו רז"ל מסורת: סיג
לתורה

שולי היריעה

ד) וז"ל ר' אלי' הלוי בהקדמה הנ"ל והנה חף זה לריך להודיעך
חף א' מורה על א"לף וד"ק פשוטה מורה על תח"ק. דע
כי בעלי הקבלה ובעלי המסורת הכניחו ה' אותיות הכפולות במנין
האותיות והיו האותיות כולן כ"ז במספר ונחלקים לג' חלקים, דהיינו
ט' אותיות בכל חלק, החלק הראשון מן הא"לף עד הטי"ת הוא
החלק האחדים, השני מן היו"ד עד הלד"ק חלק העשירית, וחלק
השלישי חלק המאות והוא ק"ר"ש ת"ך ס"ן פ"ן, ובזה האופן יעלה
מספר האותיות לחשבון הא"לף כי התי"ו הוא ד' מאות וכ"ף
פשוטה ה' מאות ומ"ם שהומה ת"ר ונו"ן פשיטה ת"ש ופ"א פשוטה
ת"ת וד"ק פשוטה תת"ק ולמנין הא"לף חוזר הדין לראש האלפ"א
בית"א ובחבין חלק במילואה, ויש מי שאומר לכך נקראת חלק,
וכאשר ילמדך עמה מנין אחר כותבין רק א' לבד וזהו מה שבחבתי
למעלה א"ן שהוא חלק וחשט מאות, וכן פכוקים של ספר בראשית
חלק וחמש מאות ושלושים וארבעה סימן א"ך ל"ד, וכן מספר הפכוקים
של כל התורה כולה חמשה אלפים ושמינה מאות וארבעים וחמשה
ומספר אותיות של כל התורה ששים רבוא וארבעים וחמשה [וזה
לריך עיון גדול וז"ל הגאון הגדול המקובל מו"ה חרי' ליב ז"ל בספרו
אור השנים מהדורא בתרא דדרוש השי"ך למ"ע ג"ח (ד' י"ד ע"א)]
וז"ל יש ששים רבוא אותיות לתורה ול"ע ר"ל שבקשו ולא מלאו כ"ח
שלושים רבוא ובמסורה לפי דברי ר' סעדי' גאון ז"ל משמע שמונים
רבוא עכ"ל שם בשם ספר מנחיל יעקב. ובזו מלאתי רחיתי בספר
חסד לחברהם [ד' י"ג ע"א] שיש ששים רבוא ושלושים רבוא ע"כ ע"ש :
ועוד מלאנו שמנו מספר כל אות ואות של כל העשרים וארבעה
ומלאו מספר האלפ"ן מ"ב אלפים שע"ז. ומספר הבי"ת ל"ה
אלפים רי"ח. ומספר הנ' ב"ט אלפים תקל"ז. וכן כל אות ואות
וכבר נעשה ע"ז חרוז יפה מתחיל אהול מבון בניני וכו' וקבלתי כי
ר' סעדי' גאון היבר אותו ונראין הדברים כי נמלאים בו מלות
זרות והמורות אשר לא מלשון המקרא המה וכמוהם נמלאים בספר
האמונות שחיבר ואולי אדפסוהו בכוף החיבור הזה [ר"ל בספר מסורת
המסורת] עם קלת פירוש כי קשה הבנתו בלי פירוש עכ"ל. ומ"ש
ואולי אדפסוהו וכו' אני המעתיק לא מלאתי בספר מס"ה הנ"ל :

מבוא המסורה פרק א

התחלתו [והני המלקט מלאחי במנח'
 פי העטם הנקרא הכפר קן מהמת
 שמתחיל הספר הנ"ל במלות אילו
 אכלה ואכלה ע"כגם כל המסורת
 הנדפסת פה וי"א בעשרים וארבע
 הגדול רובו אינו חלף מספר
 הוא. והרד"ק ז"ל הזכירו בשורש
 קרב ע"ש. וגם מה הנמלא כתוב
 בגליונות הספרים אינו חלף קינור
 מהמסורה הגדולה כי וודאי בעלי
 המסורת לא כתבו דבריהם סביב
 הגליונות כי קלר המלע מהשתרע
 וכיריעה קטנה מהכיל את כל
 דבריהם. אך כתבו דבריהם
 קונטרס קונטרס ולמודם דברים
 ונחפשונו ההשתקות בהם הנה והנה
 והסופרים כותבי המקרא לקטו מהם
 איש כל הישר בעיניו וכתבום סביב
 כל הגליונות למעלה ולמטה, יש
 האריך ויש קלר לפי גודל הכרך
 מהספר וקטנות כמו שכתבתי
 בהקדמה ההדויות ע"ש, אכן
 בגליונות שבגדדי הספרים וכן
 העמודים כתבו הרמזים והסימנים
 וסגום המלות והענינים בקינור
 מופלג בראשי תיבות ובנוטריוקון
 והוא הנקרא מסורה קטנה וכו'
 והכלל כי רוב דבריהם אינם חלף
 במלות וענינים דאיכא למיחש למא
 אחי למעשי כגון ודוח חלקים ה' כי
 כל השאר רוח ד' וכן ויהי וכאלה

רבות

לחורה וכן דרשו על פסוק איש
 חרבו על יריבו [שיר השירים ג']
 חלו המסורת והסימנים שלא
 תשתכח תורה בגלות:

והאמת

כי בעלי המסורת היו
 למאות ולאלפים דור
 אחר דור כמה שנים ולא נודע זמן
 התחלתם וגם זמן חתימתם, אך
 עוד היום מי שיחפון לקרב אל
 המלאכה ולעשות סימנים וכללים
 למצוא חשבון ממלות או ענינים
 ממסורת הראשית בידו אך בתנאי
 שלא יוסף ולא יגרע על מה
 שהסכימו עליהם ראשי כנה"ג
 במלאים וחסדים ובקרי ובתיב
 ובאותיות גדולות וקטנות פתיחות
 וסתומות בחורה וכדומה לאלה, גם
 לא יכתוב דברי בעל המסורת בענין
 הנקודות והעצמים וסגומי המלות
 שנתו הם ונחט בהם סימנים וכו',
 והנה דע לך כי המסורה גדולה
 הנמלאות כמעט אין לה קץ והאמת
 ששמעתי הני שאם יהיה כל דברי
 המסורת הגדולה שראיתי הני בימי
 כולם כתובים וקבורים יחד על ספר
 ירבה כמותו בכמות כל העשרים
 וארבע. וכבר כתבתי בהקדמה
 החרוזית [היא בספר מסורת
 המסורת] ע"ש כי לא נמלא ספר
 מחובר ממנה רק ספר אקלה ואקלה
 (ה) הנקרא קן בעבור

שולי היריעה

(ה) ח"ל בהקדמה החרוזית והוא ספר קטן בכמות ובמסורת אין לו הדמות
 ובכמות זו מדובר ולא נמלא ספר מחובר המדבר מהמסורת
 וכללים רק הוא לבדו בעולם עכ"ל :

בראותו שם . וזוה נשלב הפרק
הא' הזה :

ולתועלת המעיין אעתיק מספר
מבין חרות אשר חבר ר' יוסף
במו' דוד מעשווא מ"ש בהקדמתו
המכונה בשם פתיחה בו יבואו
דברים כוללים ממסורה קטנה
וממסורה גדולה :

פרק ב וז"ל מכונה היא המלאכה

שכלית למקראי קודש
מלאכה קדמונית ז"ל הנשי עברי'
וחכמי' אשר בה מוסרים כל חילופי
הקרי והכתיב ומליחות כמה מלות
באיו מקום ובאיו תואר כל מלה
ומלה בכתיב הקודש וזוה הם
שומרים הכפסד אשר יפול ממקרי
הזמן בהם בקריאתם או בכתיבם
ומגדילים באורג [הוא לשון משנה
מדות פ"ג מ"ד ופירש הר"ב שם
לשון מחילה] והוא כיעוי להעניגולים
אשר רשמו על האותיות [עיי' לקמן]
לבלתי יקרבו זר להרוס יסודותם
[וכונתי הכל כמו שהעתיקתי
בהקדמת ר' אלי' הלוי ז"ל ע"ש] וכל
זה עשו לתועלת כל בני הגולה
שישאר להם דבר ד' וגקי ושלח יתוף
ושלא יופסד ושלח יוסר אפילו קולו
של יו"ד מכתיב הקודש עכ"ל בקיטור .
וז"ל ספר להט התרד [תרד פיפיות
מאמר ח'] וז"ל ולא לחס אצדו זמנס
היקר [ר"ל הבעלי מסורה שזכר שם]
בידיעות החשבונות האלה רק
מיראתם שן יקונו תרבות הנשים
העמים וכל אחד יבנה כמה לעלמו
והיה כי ילאה שכלו בביאור מקראי

קודש

דבות מאד וכו' ועל הרוב השבו על
מלות שיש בהן וי"ו שמוסית בראש
וחזיריהם ח"נס קן וכל אלה
הביאותים בספר הזכרונות הגדול
יחשם תמלאנו ויש אומרים שהביאו
קלת מלות שלא יש בהם חששה רק
הביאום ומנו אותם כדי ללמוד מהם
מדרשים ופשטים ודינים כגון
[בראשית ג'] ר"פ יש בזה מדרש
וקן ויבדל ג' כנגד ג' הבדלות
שאומרים בליל מולאי שבת בין אור
לחושך וכו' וכן יעופף ב' וכן הרבה
והרבה מאד ועל כולן יש לדרוש
חיזה דבר לפיקך כתבו בעלי המסורת
מנינס . וכן חיבר פ"ז ספר ויחשו
אותו לר' יעקב בעל העורים ז"ל .
זכה ראיתי שאינו מפרש רק המלות
הנמלאות ב' או ג' פעמים או ד' או
ה' פעמים ולא יותר ומה נעשה
באותן הנמלאות יו"ד או כ' פעמים
עד מאה פעמים או יותר כגון
בעיני קל"ט ראש קנ"א ח"ך אפשר
לחת טעם עג כולן אך דברי תורה
כפטיש יפולץ סלע מחחלק לכמה
נילונות ובשבעים פנים תורה מדרשת
ובכן נשלמו ההקדמות [ד"ל הנ'
הקדמות שזכר בריש ספר מס"ה
האחת בשיר והשנית בהרזה
הנקראת הקדמה תרזית והשלישית
בהללה בלא היא ההקדמה אשר
העתיקתי בקיטור [תמ"ן] עכ"ל ר"א
הלוי לענינו וקלרנו לשונו המלמד
אל כוננתו ודלגנו הכלתי מוכרח
זהרזה לעיין הרי הספר לפניו
והחפץ ימלא ידו וישביע עיני שכלו

מבוא המסורה פרק ב

קודם יוסיף או יגרע ח"ו ויהיה ח"כ הדת האלהית והנימוסית לאחדים בידו בהמלא בזו שגיאות לאחת החלו הבעלי מסורה המלאכה הגדולה והקדושה הזאת עשו וילליחו ועד היום הזה אין פולה פה ומלפני ומכרהר אחריהם, וכל זה מקדושת תורתנו הקדושה ודברי כביאנו ע"ה אשר כל אות ואות אבן חן בעינינו לא יערכנה פטרת כזו בכחם עבוד לא חכולה לא כספרי אגלתם אשר ישחנו בהשתנות הזמן אחת היא תורה לוח לנו משה לא תנוסח ולא תשתנה עד בלי ירח ובפבודותינו לא עזבנו ה' אלקינו והקים לנו בעלי המסורה הקדושים אשר כל רוחם ומבין יתפלא וישתומם על מלאכתם הנפלאה הזאת עכ"ל בקיטור [והנני חוזר לדברי המבין חדות שם] וז"ל מלת מסורה היא מלה מיוחדת למסורה גדולה ומיוחדת למסורה קטנה למסור מעלת מספר אותיות אלפ"א בית"א באופן ידוע ונהוג אללנו כגון ח' אחד ב' בניס [ר"ל פעם אחת נמלאת המלה אשר מסרו עליו או ב' פעמים כי קר הוא דרכם של בעלי המסורה לרשום מלה אחת (ממקראי קודש) או יותר וכוחים אח"כ אות ח' . ב' . ג' . וכו']. וכוונתם על מספר אותיות אלפ"א

בית"א באופן ידוע ונהוג אללנו וכנ"ל כגון ח' אחד ר"ל פעם אחת נמלאת המלה [אשר מסרו עליה] בתנ"ך, ב' בניס ר"ל שני פעמים נמלאת המלה אשר מסרו עליה בתנ"ך, וכן כולם כל הא"ב והאותיות אשר כתבו מורים על מספר מקום מליאותם בתנ"ך המלות אשר מסרו עלי'. אבל לפעמים נרשמת אות אחת שאינה מורה על מספר אלא על עצמותה לצדה כמו במסורה בראשית א' פסוק כ"א במלת התניננס נמסר ג' הארים יו"ד וח"כ אות ג' מורה על מספר שלשה ואות יו"ד מורה על עצמותה דהיינו על אות יו"ד אשר חסר. ואם באות שתי אותיות מובדלות זו האחר זו הן השניה ביהור על הראשונה כמו [בראשית ח' פסוק י"ג] במלת ויהי' נמסר ג' ב' מלאים וח' חסר שפירושה שלשה פעמים נמלאת מלה זו בתנ"ך ב' פעמים נמלאת מלה דהיינו ויהי' ופעם חסרה ויהי' כמו שבאו המקומות במס"ג :

שולי היריעה

(ו) ח"ל מס"ה בצער שברי לוחות ובמסורה קטנה כתבו במקום לית למ"ד אחת בנקודה אחת למעלה ל' ולא נמלא אות במס"ק

מבוא המסורה פרק ב

ד

וספר ובתורה בכוף כל פרשה ובספרי זה פרק ז' תמלאנו
 ופרשה וגם במספר האותיות מה שנמסר בכל ספר וספר לסבת
 והתיבות אמלעיתן שכל ספר וספר וגם היא מוסרת כמי
 מלות במקומם בפנים שלא חפול שום שגיאה והנה לגדול כמותה
 נחלקת לשני חלקים [הא' הוא בגליון החומש, והשני הוא בכוף
 המקראות גדולות מסודרת לפי מערכת אלפא ביתא ונקראת
 מסורה רבתא וכו' ע"ש באורן] וסיים שם המסורה הגדולה אשר
 היא סביב למלה ראשונה בהתחלת כל ספר וספר. תדע שאינה תמיד
 על ענין מלה או פרשה ההיא אלא בעל המסורה מוסר דברים כוללים
 כמו שנבאר כיד ד' הטובה עלינו בשער השלישי מזה המאמר
 [ע"ש בספר מ"ח בשער השלישי וספרי זה פרק ז' תמלאנו
 מה שנמסר בכל ספר וספר לסבת פאר והדרת ספרי כתבי הקודש.
 מסורה קטנה היא הנמסרת בלידי המקרא עם המספרים [ר"ל א'.
 ב'. ג' וכו' כנ"ל] ומלות קלרות ור"ת והמלה שעליה נמסרה המס"ק
 נרשמת בעיגול ואם מלות שונות באותה שורה נרשמת בעיגול אזי
 לפי הסדר נמסרה המס"ק עליהן דהיינו ראשון לראשון וכו' לשני
 וכו': ואם העיגול הוא באמלעות המלות דהיינו על סוף מלה
 ראשונה ועל תחילת מלה שאחריה וכן במלות רבות עם עגולים רבים
 אזי הכוונה שהמס"ק נמסרת על מלות ההן כשהן מלומדות ולא
 בפירודם ז] [ועיין בש"ה למטה לשון מס"ה שהתקתי] ואם תחת
 אות

שולי היריעה

העומד יחידי שאינו מורה על מספר מה רק זאת לבדה לפיכך
 מלה כזה הנמלחה שלשים פעמים אין כותבין ל' שלא לטעות בינה
 ובין לית אלא כותבין במילואה למ"ד כמו ויוסף למ"ד אל למ"ד
 יחידאין עכ"ל :

ז' **ר"ל** ר"א הלוי בספר מס"ה בהקדמה אשר העתקתי וז"ל
 חכן בגליונות וכו' עיין לעיל דף ד' עד והוא הנקרא
 מס"ק. ועל כל מלה אשר נמסר עלי' איזו דבר עשו עיגול אחד
 למעלה באמצע המלה שבפנים להורות על מה שנמסר עלי' בחוץ
 כגון ויבדל הנמלא ג' פעמים במקרא העיגול [ר"ל העיגול אשר על מלה
 ויבדל בפנים בחומש] מורה על אות ג' שנרשם בחוץ. וכן מלה הנמלחת רק
 פעם א' עשו עליה עיגול להורות על מה שנרשם עלי' בגליון לית או ל' [כזה]
 וכו' וכשעיגול אחד עומד בין שתי מלות מה שנמסר בחוץ עומד על
 ב' מלות הסמוכות כגון בראם אלקים ג' דסמיכי פניו תהום ב'
 דסמיכי רוחם אלקים ה' דסמיכי [מסיים שם המס"ה ובנוכחאות
 המדוייקות

מבוא המסורה פרק ב

אוח הנרשם בעיגול נרשם תנועה
 מה [ר"ל קמ"ץ או סגו"ל או שאר
 תנועה] מורה שק פצמים תמלא
 עם אותה תנועה כמו [בראשית
 ג' י"ג] מלא לא־שה נמסר במסורה
 קטנה כזה ה' שפירושהחמשה
 פצמים נמלאה מלא לאשה
 עם קמ"ץ הלמ"ד [השימוש] יואם
 נמלא עוד כמה פצמים מלא לאשה
 הן הנה לא־שה בשו"א הלמ"ד [ו"ל
 מס"ה ד' כ"ד] ו"ל כבר כתבתי
 וכו' כי בעלי המסורת לא זכרו
 מהקודות רק הקמ"ץ והפת"ח ובללו
 עמהם הקמ"ץ קטן והפת"ח קטן
 שהם לירי וסגו"ל [והעקתי לשוני
 זה בש"ה לעיל דף ב'] וסיים שם
 ובמסורה קטנה אשילו בשם קמלי"ן
 ופתח"ן לא קראו להן רק משימין
 הנקודה אחת אות הסימן המורה
 על מספר המלה הריא כמו ה"ה
 וכן בפת"ח פאבל"ד וכן בסגו"ל
 הן וכן בקמ"ץ לא־שה ה'
 וכלל בשם ספר מ"ח
 הרי בניקוד האות הסימן ניכר
 כמה המסורה מדגרת וזה ק"ל
 עכ"ל בקינור . ולפעמים מוסרת
 מלה אחת או יותר מורים על
 מקום מליאותם בתג"ך [ר"ל על
 מספר מקום מליאותם בתג"ך] . וגם
 מוסרת סימני המקום לפעמים
 בלשון ארמית ולפעמים עברית (ח
 כמו במס"ק [בראשית ב' יו"ד במלא
 גרה

שולי היריעה

המדוייקות לא בחיב דאמיני כי יספיק זולתו כאשר יתבאר בלוחות
 שניות במאמר ו' , ועיין פרק ד' אות סמ"ך במלא סמיכין בש"ה כי
 שם העקתי לשוני ממאמר ו' הנ"ל וכו' וכשיסמיכו ג' או ד' או ה'
 מלות יחד ונמסר עליהם איזו דבר עשו עיגול בין כל ב' מלות
 וב' מנות כגון אתם השמים ואתם הארץ י"ג וכן וידברם יי אל
 משה ואל אהרן י"ב ולפעמים עשו על מלה אחת ב' עיגולין להורות
 על ב' ענינים הנרשמים בחוץ כגון מוחטוי לי ג' והוא חד מן ה'
 מלין דחסרין אל"ף בתורה [ר"ל מלא מחטוי חסר ה' הוא חד מן ה']
 הציגול אחד מורה על הג' [שנרשם בחוץ] והשני מורה על ה' מלין
 דחסרין אל"ף עכ"ל והמ"ח קילר מאד בלבבו ובמך על המצין :
 (ח) וז"ל מסורה המסורת בהקדמה שלישיית אשר העקתי וז"ל . ודע
 כאשר הביאו [ר"ל בעלי המסורה שזכר שם] סך מנין של
 מלה אחת להודיע כמה פצמים נמלאה במקרא לא כתבו חבדי המלה
 ההוא ממש אלא כתבו ראשי הפסוקים אשר נמלאה בהם המלה
 ההיא והמשל לאור ז' וסימניהון ויקרא חלקים והולכתי עורים ד'
 לדיק על כן רחק זעף ד' לאור יקום מגלה עמוקות כל אלה ראשי
 פסוקים שנמלא בהם לאור בקמ"ץ ולפעמים עשו הסימן בלשון ארמי
 על

טבוא המסורה פרק ב

ז

יגדר כמסר ד' וסימן מעדן
 יסובבני ונשתו אזלו שפירשו
 בארבע מקומות תמלא בתנ"ך מלת
 ונהר דהיינו הראשון סמוך למלת
 מעדן שהוא הק' דהכא [ר"ל]
 דבראשית ב' וי"ד הכ"ל] והשני ונהר
 יסובבני [יונה ב' ד'] והשלישי
 ונשתו מים מהים ונהר יחרב ויבש
 [ישעי' י"ט ה'] והרביעי בפסוק
 אזלו מים מני ים ונהר יחרב וכו'
 [איוב י"ד א'] אבל רובי הסימנים
 הם בלבן ארמית עכ"ל בעל מ"ח
 שם ובזה נשלם פרק ב' :

פרק ג

בו יבוארו כל המלות
 מוגזרות קלרות
 ונוטריקון וראשי התיבות הבאים
 בתוך המס"ק וגדולה אשר זכרנו
 בהרוזית

שולי היריעה

[על מלת לאור הכ"ל] לוח סמיא וכבר למיפק בלילה וקם בלפרא [עייין
 בריש ספר מ"ח בראשית א' פסוק ה' ותבין] דוק ותמלא הסימן הזה
 מכון עם ז' פסוקים הכ"ל, אבל כשיש ר"פ מן ב' או ג' מלות
 מורגלות כגון ויחמר וידבר והיה ויהי ודומיהם לקחו ב' מלות שהן
 עקרי הפסוק שהוא לסימן ולא לקחו מראש הפסוק ממש וזהו קל
 להבין, ועוד שינו לפעמים סדר הספרים של המקרא כדי לעשות
 סימן יפה בקישור דברים דבר דבור על אופניו והמשל [בראשית י"ח
 פסוק ז'] במלת ושוב ה' קמ"ז וסימניהון ואל הבקר רץ. והנער
 שמואל. ושמו שאל בחור וטוב כוספתי חממה וימלאו מרעה
 וסימניהון בלשון ארמי שמואל עליא בחירה רהט ואשכח חוכמא
 [כוונת המסורה על מלת וטוב מליאית' ה' זימני' בתנ"ך שהיו"ו בקמץ.
 א' שמואל עליא תרגום מלת והנער שמואל וכו' ושוב [שמואל א' כ"ו]
 ב' בחירה תרגום מלת בחור [שם ע' ב'] ג' רהט הוא תרגום מלת
 רץ דפרשה וירא ד' ואשכח הוא תרגום מלת וימלאו דסמיך למלת
 וטוב [ד"ה א' ד' מ"ס] ה' חוכמא תרגום חממה וטוב [מלכים א'
 ז'] ולפי הסדר כך הוא [שמואל] [שמואל] [ויירא] [מלכים] [ד"ה] עכ"ל שם :

מבוא המסורה פרק ג

החדויות כאשר שם חזית וכו' נקודה למעלה וודחי היא נדרשת
 ובכן התחיל בשובה ונחת למלוא לראשי תיבות ובשחין עליה נקודה
 חשבון אחת לאחת בסויעתא דשמיא רק על האות האחרון נקודה אחת
 וכו' וקודם כל קודם חתן לך כלל וודחי היא מלה בלתי שלימה וחסר
 וסימן להכיר המלה שהיא נדרשת אות אחת או יותר בסוף התיבה
 בראשי תיבות מן המלה שהיא ודו"ק ותמלא במלות שאכתוב לך
 בלתי שלימה. וחסר חלק האחרון בשער הזה עכ"ל, דברים הנ"ל
 ממנה וזה כאשר תמלא ב' או ג' ללרכים מאד לדעתם צוה הפרק
 או ד' אותיות יהי ועל כל אחת שאתחיל בעז"י:

ביאור הענין

א"ת . אברהם אהו . ר"ל באברהם
 כתיב ושני נעריו אהו
 באל"ף ובבלעם כתיב ושני נעריו
 עמו בעי"ן ונחנו סימן א"ת ר"ל
 אברהם שהוא באל"ף
 כתיב גבי אהו
א"ב . בא"ב . א"ד . באל"ף חבג בלעם
 שהוא בעי"ן כתיב
 עמו בעי"ן וגם

ביאור המלות

א"ת ר"ת אברהם אהו . עיין
 בזה"ע : א"ב . ר"ת אלפ"ת
 בית"ת ועם בית השימוש : בא"ב .
 ר"ת באלפ"ת בית"ת : א"ד . ר"ת
 אפרים דן : א"ב .
 א"ב . א"ב . ר"ת
 אחד בתורה . אחד א"ת . א"ב . בא"ב . א"ד . באל"ף חבג בלעם
 בנביאים . אחד א"ב . א"ב . אור"י . א"ת . שהוא בעי"ן כתיב
 בכתובים : אור"י .
 ר"ת אורייתא : א"ת . ר"ת אחד הסימן ע"ז שמו אותות אותות
 פ"ה האותיות הם אותות וסימנים

(הסר : ט)

ע"ז (מס"ה) . ועיין לקמן באות עי"ן : **א"ד** אפרים דן .
 והוא סימן למסורה הנזכר בפרשה פנחס על ראשי פסיקתא
 דענין בני פלוני בר מן ב' הלה בני אפרים הלה בני דן ונחנו סימן
 ע"ז א"ד : א"ב . א"ב . א"ב . ביאורו הם נמלאים ג' מלות אחד
 מהם בתורה ואחד מהם בנביאים וא' מהם בכתובים מוסרים . א"ב .
 א"ב . א"ב . ר"ל אחד בתורה וכו' או חנ"ך ועל מה שלא נמלאה רק
 בנביאים ובתובים נוסד נ"כ . פי' נביאים כתובים כגון ה'א"ר"ן
 כל אורייתא חסד וכל נ"כ מלא . (מס"ה) : אור"י . היא מלה
 מוגזרת [ר"ל המלה בלתי שלימה וכל"ל בהקדמת מס"ה] ובמלואה היא
 אורייתא ר"ל תורת משה :

שולי היריעה

(ט) וז"ל מס"ה בשער שבני לוחות . וכן על מלות הנמלאות מלחות
 או

ביאור הענין מבוא המסורה פרק ג ביאור המלות ח

אנ"ך אורייתא כו' כגון קה"ד **א"מ** אחד מלא : אמ"ת . ר"ת

ג' סימן אנ"ך ר"ל חיוב משלי תלים : אנ"ך מלה בחרו נבליחותי' ג' זימני' אחד ר"ת אורייתא . נביאים . כתובים :

בטורה וא' נביאים וא' כתובים . הם"ף . ר"ת אחנחתא סוף פסוק ויש נוסחאות נוסר

עליהן. ח"ב . ח"ב . א"מ . אמ"ת . אנ"ך . ואר"ף . ר"ת ואחד ח"ב . וכלל : אמ"ת אס"ף . ואר"ף . אפ"ס . ראש פסוק [עיין נתנו בהם זה הסימן

חצ"פ שאין סידורן א"ט . צפ' קרח [במדבר ט"ז י"ח] בנז"ק :

כן כי סידורן תלים חיוב משלי וכן הפ"ס : ר"ת אחד פסוק סימן : ח"ש . מלאתי בקלת נוסחאות סימנס תה"ס ר"ת אלה שמות יראה

אלא נוסגין לכתוב אמ"ת לפי שהוא סימן יפה במאמר רז"ל לשון נועלייתא נקט [מס"ה] . ולפעמים ר"ת י) אלה הדברים משלי תרי

עשר [מס"ה] : אס"ף אחנחתא וכו' ולא כתיב זה רק על מלה שהיא קמולה בעשר זק"ף או רביעי או טעם אחר מפסיק ואין דומה לה רק

באחתה וסוף פסוק כגון ויעשו בני ישראל את הפסח ל' וכל אס"ף דכותי' וכמו אלה רבים : אס"ף ואר"ף . כגון במס"ק הנזכר בפרשה קרח על מלות ומשה ואהרן נמסר שם במס"ק אס"ף ואר"ף כי שם צפ'

קרח ה"ל כתיב ומשה ואהרן סוף פסוק ואחד ריש פסוק ומשה ואהרן עשו וכו' הוא ר"פ [שמות י"א יו"ד] : אפ"ס . פי' כאשר יחי' ב' או ג' דברים דומים בפרשה אחת או בענין אחד או בספר אחד או בב' ספרים ויש ביניהם שינוי במלה אחת כחבו ההפרש שביניהם ונתנו עליהם פסוק לסימן . כגון בפרשת חליצת עבד אברהם . הראשון אשר

אזכי

שולי היריעה

או חסרות צב' או בג' מקומות או צד' מקומות נוסגים לכתוב במסורה צ"ח צ"מ או ג"מ ג"ה עד היו"ד אבל נון היו"ד ואיך

כתבו מלא או חסר לבד והיבת המנין לבד והמשל [ויולח] כ"ד י"ב מלאים וי"ב חסרים ולא כתבו יב"מ ויב"ח , עכ"ל בקיבור וע"ש באורך :

ז' וז"ל נוס"ה [בשער שבתי לוחות] וז"ל והנה נמסר על מלת עשה בלתי ח' קמליין [ר"ל קמ"ך קטן היינו לירי' וכל אמ"ת

דחק"ע דכותי' ואינו חיוב משלי תהלים אלא אלה הדברים משלי . תרי עשר . ד"ה . תלים . קהלת . עזרא . עכ"ל ובספר מ"ח מלאתי וז"ל ולפעמים ר"ת אלה הדברים מלכים תרי עשר כמו במסורה גדולה

פרשה עקב ע"ש . ע"כ בספר מ"ח :

יראה ספר שני שבתורה: השמ"ו. אנכי יושב בקרבני. והבטי (שם)
 ר"ת אלפים שבע מאות וחמשים: אשר אנכי יושב בחלמי ואפ"ס אני
 אב"ד אדו"ז. הר"ת אלו סימן ה' בקרב הארץ (שמות) וכן קדמאה
 למספר [עיין צ"ה]: [חלים כ"ו] מה יעשה בשר לי הנינא.

אות בי"ת **ב"א** . ר"ת בית . אשמוז . אב"ד . אדו"ז . פסוק סימן על בשר
 אשת: אות בי"ת . אדם לא ייסק
 ח"צ . אשת בית **ב"א** . א"ב . ב"ב . ב"ז . [שמו' למ"ד] וכאשר
 עין צביאור הענין. יש הפרש בין שני

וגם ר"ת בן אשר והוא היה חכם מלות בענין הנקודות נחמו לסימן
 גדול מפורסם בארעא דישראל מלה אחת שיש בה ב' האותיות
 וכו' ע"ש: צ"ב . הם מספרים . ההם . והמשל קדמאה [בראשית
 ר"ל שנים שנים: צו"ז . הוא ר"ת כ"ד כ"ג] ללן . תנינא ללן וסימן
 יוס ב' . יוס ו' . יוס ז' . והוא הלילו [ישעיה כ"ג ח'] [ונחמו
 רמז . הבא לסימן כי במלת הלילו

כתיב ברישא לי ואח"כ לו הוא סימן להבא בתחלה לין בחירי"ק
 ואח"כ לון בשורו"ק] וכן פסוקים דדמיין בג' או בד' מלות רק שיש
 במלה י אחת מהן הפרש באותיות השימוש נחמו סימן בפסוק אח' שיש
 בו ב' המלות ההם כגון במשנה תורה [דברים י"ד] כל המקום אשר
 תדרך . וציהושע כל מקום בלי ה"א . ואפ"ס והנה המקום נקום
 מקנה [במדבר לב] ע"כ מס"ה: השמ"ו . הוא סימן למסורה המזכר
 בפרשה נשא [במדבר] דכתיב שם אלפים שבע מאות וחמשים מלת שבע
 בלא וי"ו , ומפני מלת שבע שהוא מוסיף על מלת אלפים אשר לפניו
 סוברים ש"ל ובצע . אבל כך היא הקבלה ש"ל שבע בלי וי"ו ונחמו
 סימן השמ"ו ר"ת אלפים שבע מאות וחמשים . ועיין בספר מ"ח: ועיין
 באות וי"ו בד"ה ושמו" מש"ש: אב"ד . הוא סימן למס"ק [במדבר כ"ט
 כ"ה] למלות אחד חטאת וז"ל למס"ק שם [ושעיר עזים אחד חטאת]
 ג' בענין וסימן אב"ד פי' יוס ראשון ושני ורביעי דסוכות כתיב ושעיר
 עזים אחד חטאת כי בשאר ימי החג כתיב ושעיר חטאת אחד בלי
 מלת עזים ובשלה ימים הנ"ל כתיב ושעיר עזים וכו': אדו"ז הוא
 סימן למס"ק [שם ל"ד כ"ט] במלת מנחתה ד' וסימן אדו"ז פי' ח'
 ד' ו' ז' דהג הסוכות כתיב מנחתה בלא וי"ו ושאר כתיב ומנחתה בוי"ו:

אות בי"ת **ב"א** בית אשת . אשת בית . והוא ההבדל בפסוק
 לא תחמוד בדברות ראשונות [פרשה יתרון] כתיב לא
 תחמוד בית רעך ואח"כ לא תחמוד אשת ובדברות שניות [פרשה ואתחנן]
 כתיב

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות **מ**

כתיב לא תחמוד אשת ואח"כ לא רמז לניסוך המים בחג כדברי רז"ל:
 תחלואה בית. ונתנו סימן על זה שלא ב"ט. ר"ת בטעם או בטעמא
 נטעה ב"א ח"ב וכנ"ל. וגם והוא כינוי לנגינה: בכת"ו ר"ל
 ב"א ר"ת בן אשר יא) והוא היה הכס בכתובים: בלי"ש. ר"ל בלישנא:
 גדול בארעא במ"א. ר"ת בר
 דישראל ונקרא שמו ב"ט. בבת"ו. בלי"ש. מן אחד ירלה חוץ
 ר' אהרן בן ר' במ"א. במ"ב. במ"ג. מן אחד וכן במ"ב.
 משה משבט אשר במ"ג:

ובר פלוגתיה בבבל הוא ר' יעקב בן נפתלי והעיקר אללנו דעת בן אשר,
 מ"ח ועיין בשולי היריעה: ב"ו. הוא סימן בפרשה פנחס ב"ו מ"י.
 ב' רומז ליום השני לסוכות שנכתב מ"ס יחירה ונסכים. וי"ו רומז
 ליום השני שנכתב י"ד יחירה ונסכים. זי"ן רומז ליום השביעי שנכתב
 מ"ס יחירה כמשפט. ואם תחבר ג' אותיות היתרים ה"ל תמלא מלת
 מ"ס מכאן רמז לניסוך המים מן החורה, כדאיתא במסכת תענית
 דף ב' : ב"ט. עיין בפרק ד' בביאור המלות אות טו"ת טעמא:
 בכת"ו. היא מלה מוגזרת בלתי שלימה ור"ל בכתובים והוא חלק ג' מכתבי
 הקודש: בלי"ש. או בלישן ר"ל בלתי לשון אשר שורש המלה נמסר
 עלי' בין שהוא עם שימוש או בלתי: במ"א. ירלה חוץ מן אחד
 בגון [בראשית ו' פסוק א'] במס"ק במלת לרב נמסר כולו כתיבי כן
 [ר"ל כל מלת לרב הנמלא בתנ"ך כתיבי כן הלמ"ד בקמ"ד] במ"א
 חוץ מן אחד מלת לרוב דכתיב הלמ"ד בשו"א לרב ודומיהן רבים
 במסורת. וכן במ"ב וכן במ"ג וכן תקיף אל השאר [ועיין לקמן מ"ש
 בשם מס"ה]:

במ"ד

שולי היריעה

יא) וז"ל מס"ה (דף ח' ע"ב) אבל הפלוגתות דבין בן אשר וכן נפתלי
 שאינו אלא בנקודות ועעמים וכו', והנה שני האנשים האלה
 היו שני ראשי ישיבות במסורת שם האחד יעקב בן נפתלי ושם השני אהרן
 בן אשר וכתב שם [בהקדמה דף ח' ה"ל] בשם הרמב"ם ז"ל וז"ל וכתב
 הרמב"ם ז"ל בספר אהבה פ"ח וז"ל וספר שסמכנו עליו בדברים אלו הוא
 מספר הידוע במארים שהוא כולל כ"ד הפרים שהיה בירושלים ממנה שנים
 להגיה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק
 בו שנים הרבה והגיה פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בהפר
 תורה שכתבתי כהלכתו עכ"ל. וסיים שם המס"ה וכן אנחנו סומכין על קריאתו
 [ר"ל על קריאת בן אשר] בכל הארצות האלה ואנשי מזרח ר"ל בני בבבל

סומכין

במ"ד לפעמים יורה ה' על **במ"ד** לפעמים יורה על המספר
 מספר וירצה בר מן וירצה בר מן לתי"ח
 ד' [ועיין בביאור הענין]: במ"ל. ולפעמים יורה ביאורו דין ירצה בר
 כוונתו באמצע ר"ל באמצע פסוק מן דין דסייגו חוץ מזה הכל לפי
 ודומים רבים הענין : בנבי' .
 במסורת . ועיין במ"ד . במ"צ . בנבי' . והוא חלק שני
 בפרק הזה במלת במ"פ . ב"ע . ב"ק . בת"ו . מכחצי הקודש וכולל
 מ"פ מ"ח שש : בת"ד . בתר"י : נביאים ראשונים
 בנבי' . ר"ח ואחרוני' וחד"י עשר:

בנביאים : במ"פ . ר"ל בספרה ז"ק . ר"ל בקרייא והוא במקראי
 דסייגו בספר זה שהוא עומד קודש והוא שם כדף לת"ך :
 בו : ב"ע . ר"ל בענינה והוא בת"ו . וכו' הם מלות מוגזרות
 בסימן זה של הקיפוטול : ז"ק . ר"ל בלתי שלימות וחסרון אותיות וכ"ל
 בקרייא: בת"ו . ר"ל בתורה : בת"ר . בשם מס"ה ודעו [וקודם שאשלים
 ר"ל הוא בת"ד כלומר האחרון: בתר"י . אות הבית העתיק לפניך דברי
 מס"ה בשעה שצרי לוחות] וז"ל ודע
 ר"ל

עוד כשתמצא הבית והמ"ס עם ב' נקודות למעלה ואספק עליהן
 אות אחת מן האלף עד ה"ו"ד כגון במ"א . במ"ב . במ"ג . במ"ד .
 כו' הוא ר"ח בר מן אחד בר מן ז' וכו' ופי' בר חוץ כמו חוץ
 ממני תדגוש בר מני . כגון כל קרייא [ר"ל בכל תנ"ך] כתיב בצוף
 במ"א כתיב ובצוף וכן אבותיכם כל אורייתא חסר במ"א מלא
 [דברים יא א' ע"ש] וכן עד עשרה אבל מן עשרה ואילך עשו
 ממנו ב' מלין כגון ואבותיכם כל כתובים מלא ב"מ י"ו וכן
 ב"מ י"א . ב"מ י"ב . ב"מ י"ג וכו' כולם ר"ח בר מן ודוק ותמצא
 עכ"ל

שולי היריעה

סומכין על קריאת בן נפתלי והפלוגות שביניהם [ר"ל בן אשר וכן נפתלי
 שזכר שם] שאין אלא בנקודות ופעמים וכ"ל הינה אלא בפעמים הקטנים
 כגון מת"ג מק"ף ומנ"ח ע"ש , לפיכך נמצא בקלף הספרים נדשם בחוץ
 דעת בן נפתלי כגון וחלית את המלקוח [במדבר ל"א] לפי קריאת בן אשר
 בן הוא בנ' פשעין ולקריאת בן נפתלי הוא וחלית וכו' בפשטא אחד וכן
 נדשם בגליון נ"פ ר"ל נפתלי ונבי"א ב"ג פי' בן נפתלי ובטוחאחא שנכתב
 דעת בן נפתלי בפנים [ר"ל במקראי קודש] ודעת בן אשר בחוץ הוא טעות
 כי העיקר אלנו דעת בן אשר לכן ראוי לכתוב העיקר בפנים ולא בגליון
 עכ"ל . ועיין בזה הפרק באות מ"ס במלת מדנהאי . מה שאכתוב שם
 בעזרה"י בשם מס"ה ומשם תדרשנו לבאן :

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות י

עכ"ל : אות גימ"ל . ג"ז גד זקף ר"ל צתרין דהיינו שנים : אות
 וסוף במס"ק [צמדבר א' כ"ה] גימ"ל : ג"ז . ר"ת גד זקף : ג"ע .
 צמלת וארבעים חלף ב' צטעס ר"ת גד טפחא .

[ר"ל צטעס פשטא זקף] צענין גד **דתקע** ר"ת דברי הימים
 דפיקודים [א' דין תלים קהלת עזרא :
 שס] ודגלים ב' ס"ו אות גימ"ל ג"ז . גימ"ט : ד"ר . ר"ת דעוואל
 וסימן ג"ז . ר"ת גד אות דל"ת רעואל . עיין

זקף : ג"ט. גד טפחא ד"ג . ד"ה . דח"ס . דב"ז .
 הוא במס"ק [צמדבר דמ"ו . דסב"י . ד"ס .
 יו"ד כ'] צמלת לבא ד"ע . דתקע . דר"י ד"ף : הל"ע . עיין צב"ה

לית צטעס ג"ט סימן ר"ל אות ה"א
 מלת לבא הכאמר מלת גד הוא
 צשצט גד הוא הל"ע . ה"ז :
 צטפחא ס"י ג"ט אות

ר"ת גד טפחא ט"ב וספר מ"ה צסדר ח"ב של הר"ת כתב אות ג' לית
 ואני מלאתי והלגתים כאן :

אות דל"ת . **ד"ג** ר"ל דג"ש : ד"ה ר"ל דברי הימים : דח"ס .
 ר"ל דחסר : דכ"ו . ר"ל דכוותי' או לשון

רבים דכוותהון : דמ"ו . ר"ל דמ"ו פירוש דומין והן כולם מלות
 מוגזרות בלתי שלימות ולא ר"ת : דסב"י . ר"ל דסבירין [וצביאור
 המלות צעז"י תמצאם צפרק ד' : ד"ס . ר"ל דסמוך או דסמ"י :

ד"ע . ר"ת דברי עזרא : ד"ר . הוא במס"ק [צמדבר ב' י"ד צמלת
 רעואל לית דכתיב ר"ש צשצטס [ופי' המ"ח שס מלת צשצטס אחא
 לחפוקי רעואל דכתיב צפרשה שמות וזולתן] קדמא דעואל (א' י"ד)
 ודין רעואל צרי"ש ד"ר סימן דעואל צתחלס ואח"כ רעואל צרי"ש :

ד"ף . הוא במס"ק [צמדבר ב' ל"ח] צד"ה הפקודים לית צטעס פשטא
 ד"ף סימן ר"ת דן פשטא עכ"ל המס"ק : אות ה"א : הל"ע . הוא
 צמס"ק [ויקרא ח' כ"ח] צד"ה אשה כל דסמוך להל"ע פתחין ופירש שס
 המ"ח כוונתו כל מלת אשה " דסמוך למלה אשר ראשיה ה"א או
 למ"ד או עי"ן אזי מלת אשה צסגול הנקרא פתח קטן ושאר כולהון אשה
 צציר"י עכ"ל . וז"ל ספר " (טעמי תורה) כל דסמוך לאותיות

הל"ע פתחין פי' כל אשה דסמוך לאותיות הל"ע דהיינו כל תיבה שאחר אשה
 מתחיל באות ה"א או למ"ד או עי"ן כגון אשה הוא או אשה עלה או
 אשה לד' צפת"ח דהיינו צסגול שהוא פתח קטן אבל גבי אשה ריח ניחח
 הוא צציר"י תחת השי"ן כזה אשה עכ"ל וע"ש שהאר"ך ואני לקרר באחי
 ולהורות

אות וא"ו. ושמו"ו. ר"ת ושבע ולהורות דרכי המסורה : ה"ו .
מאות ושלשים : הסימן קאי למס"ק [ויקרא י"ט
זב"ת . ר"ת זלפה זקף בלהה ה') במלת תזבחהו ובחמור כ"ב
תביר : זא"ב שמ"ן . י"ט] תזבחו י"י ה"ו סימן
ר"ת זבולון אשר הסימן קאי על
בנימין שמעון מנשה אות וא"ו . ושמו"ו : פרשה קדושים הג"ל
נפתלי : אות זיי"ן . זב"ת . זא"ב והך דהכא לומר
שסוף המלה
זא"ב
באותיות ה'ו' ע"ש :

אות וא"ו **ושמו"ו** . כל"ל . הוא סימן למס"ק הנמסר פ' פינחס במספר
בני ראובן דכתיב שם ושבע מאות ושלשים ושם
במספר בני נפתלי דכתיב שבע מאות ושלשים . ולפי שיש שינוים במספר
השבעים שפעמים נמלא ושבע בוי"ו ופעמים נמלא בלי וי"ו לכן
נחנו סימן ע"ו למען שלא נטעה כמו שנמסר במס"ק [נשא ד' פסוק
ל"ו] במספר בני הקהתי [שבע מאות] במלת שבע נמסר שם ג' דמטעין
דסבירין ושבע השמו"ו בראשו סימן ר"ת אלפים שבע מאות וחמשים
[הוא דין דהכא] וב' [במדבר כ"ו ג"ח] שבע מאות ושלשים ג' ויהי
זהב התרומה [במדבר ל"א כ"ב] כתיב אלף שבע מאות וחמשים ופי'
שם המ"ח ומפני מלת שבע שהוא מוסיף על מלת אלפים אשר לפניו לכן
מטעים את הקוראים לאמר ושבע בוי"ו החיבור אמנם טעות הוא כי
כך הקבלה בשלשה אלה שבע בלי וי"ו עכ"ל וכפי אשר הגהתי שם ע"ש .
ועל מספר דבני ראובן דבפ' פינחס פ' ז' דכתיב ושבע מאות ושלשים
ובמספר בני ישראל [שם פסוק ג"ח] בד"ה ואלף שבע מאות ושלשים
נחנו סימן שמו"ו קודמו [ופי' המ"ח שם הסימן קאי על כך דבמדבר כ"ו
ג"ח] דכתיב הבא בישראל סימנו שמו"ו ר"ת שבע מאות ושלשים קודמו
כלומר מלת שמו"ו בר"ת קודם בהתחלת מלות מספר המאות והעשירות
דישראל אבל לא ושבע בוי"ו החיבור כמו גבי מנין בני ראובן דבפ'
פינחס פסוק ז' . ע"כ תוכן דבריו :

אות זיי"ן **זב"ת** . הוא סימן למסורה [בראשית ט"ו י"ח] בד"ה זלפה
ור"ת זלפה זקף בלהה תביר ע"ש במס"ק וכבר
הגיה המ"ח את המסורה הג"ל של"ל ז"פ ב"ת וז"ל בקיבור באשר בכל ספרי
דין הטעם של ג' מלות אלה בני זלפה שזה כטעם אלה בני בלהה
ונראה דכוונת המסורה קאי על מלת אלה שבחוק הפסוקים ול"ל ז"פ
ב"ת סימן זלפה פשטא בלהה תביר עכ"ל : זא"ב שמ"ן . הוא סימן למס"ק
פרשה בהעלותך במדבר יו"ד ט"ו] במלת ועל לבא ורק דין דיששכר בזקף

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות **יא**

גדול ושארף ועל לבא בז"ק ומנהון זא"ב ישא"ג . ר"ת זבולון אפרים
 זא"ו בענין זא"ב שמ"ן נתן סימן לאלו בנימין יהודה שמעון אשר גד
 שהם בז"ק . זבולון אשר בנימין עיין בז"ה : חמש"ת . הוא ר"ת
 שמעון מנשה נפחלי כולם בז"ק . של ארבע מלות . דהיינו חקה מדה
 אבל בספרי דידן **שמו"ן** . זא"ב ישא"ג : זביאור הענין : עיין
 דין דיששנר ג"כ **שמו"ן** . חמ"ש"ת . חס"ד . דהיינו חסר
 בז"ק ע"כ **שמו"ן** . חמ"ש"ת . חס"ד . דהיינו חסר
 וכן מלאתי בספר **חל"ן** . ח"י : דחסר : ח"י . ר"ת
 אור תורה ע"ש : **חל"ן** . ח"י : חומש ירחו והוא
 זא"ב ישא"ג . והוא מוגה מאד וסמכו
 סימן למס"ק [פ' פינחס במדבר כ"ו עליו בכתיבת ובהגות ספרים :
 ט"ו] **זד"ה** בני גד ז' בטעם זרקא **חל"ן** . ר"ת של ג' מלות חנוך
 בענין זא"ב ישא"ג זריק סימן הר"ת למך נח עיין בז"ה :
 זריק פי' זרקא ור"ל זבולון אפרים בנימין יהודה שמעון אשר גד ז' אל"ן
 בטעם זרקא : חמש"ת . הוא במס"ק פרשה בשלח [שמות ט"ז לג]
זד"ה אחת ו' פתח בזקפא וסימן וכו' וכל חמשת דכותי' **זמ"א** וכו' .
 ופי' שם המ"ח וז"ל דע כל מקום שהוא הפסק מאמר כמו נגינת טעם
 זקף קטן כתיב אחת רק ששה יולאים מן הכלל אעפ"י שהם בזקף כתיבי
 אחת וסימן וכו' . ע"ש וכל חמשת דכותי' מלת חמשת הוא נוטריקון
 חוקה . מדה . שנה . תורה . כוונתם כל מקום
 שמזכר מלת אחת סמוך למלת חקה או מדה או שנה או תורה תמיד הוא
 בפתח אחת . בר מן אחד נקי יהיה לביתו שנה אחת [דברים כ"ד ה' ע"ש]:
חס"ד . ר"ל אם נמלאים ז' אותיות נחות "או יותר חסרים במלה
 אחת נקרא חסר דחסר [עיין זביאור המלות פ"ד] : **חל"ן** . הוא סימן
 למס"ק הגמסרת פ' נח [בראשית ט' כ"ט] **זד"ה** ויהיו ויהי על דעת
 המסורה לפי דעת וכו' ל"ל ויהי כל ימי נח וסימן חל"ן ר"ל מלינו
 בתורה בג' שמות הנשים דכתיב ויהי כל . חנוך . ולמך . פ' בראשית
 ודנה פרשה נח שם כתיב ויהי כל ימי נח ונחנו סימן ע"ז למען שלא
 נטעה ועיין ח"ת וז"ל שם בקילור וכד מטא לפרשת נח כתיב ויהי
 כל ימי נח ומסר עליה ג' חל"ן סימן . חנוך . למך . נח . ע"כ ושארף
 בתורה כתיב ויהיו כל ימי : ח"י . חומש ירחו וז"ל מס"ה בשער שבתי
 לוחות ח"י מסתמא הוא חומש מוגה בא מן ירחו מדבר מענין חסר
 ומלא כגון כי כל התועבות האל [ויקרא י"ח] בחומש ירחו חסר וי"ו
 השנית וכן ילידי הענק ז' בענין ובחומש ירחו הראשון מלא והשני חסר :

יב"י ר"ת יהודה בנימין יוסף : אות יו"ד **יב"י** . ר"ת יהודה
 יהב"י . ר"ת יקותיאל הכהן בנימין יוסף
 בן יהודה והוא בעל עין הקורא שהם בטעם זק"ף בענין ואלה שמות
 מדקדק מפורסם כתיבת יד : האנשים בפ' מהעי כפי המסורה
ימ"ה . ר"ת יולא שם : יהב"י . ר"ת
 מן הכלל . עיין אות יו"ד יקותיאל וכו' וז"ל
 בביאור הענין : **יב"י** . יהב"י . ימ"ה . יב"ן . מס"ה [בשער שבדי
יב"ן . ר"ת יששכר לוחות] יהב"י ר"ת
 בנימין נפחלי . שהם בטעם פשטא יקותיאל הכהן בר' יהודה והוא
 בעל ספר עין הקורא וכינויו קטן
 בלשון השכ"ז זלמן הגקדן וכן חסם
 שמו בשער השני של הספר ע"ש וכו' ועשה חבור נאה מאד
 בענין הנקודות והמלות שטעמן מלעיל או מלרע ובענין המקפין
 ובלתי מקפין וקרא שם הספר עין הקורא וכן נמלא בקלח חומשין
 בגליונות ע"ה ר"ל עין הקורא ולפעמים נרשם יהב"י שהוא שם
 המחבר כאשר כתבתי עכ"ל : ימ"ה . נוהגין לכתוב כן בדיני הטעמים
 לפעמים כשנחתין כלל אחד בטעמים ויש שיואלצים מן הכלל כותבין עליו
 כך ימ"ה יב) ר"ת יולא מן הכלל נוהגים לכתוב זה בדיני הטעמים
 פי' לפעמים כשנחתים כלל אחד בטעמים ויש שיואלצים מן הכלל
 כותבין עליהם כך וכך ימ"ה כגון לפני הזרקא ראוי להיות מנח רק
 י"ג (ימ"ה) יולא מן הכלל שלפניהם מרכא כמו שיכתאר בספר טוב טעם
 עכ"ל . וכגון חביר תשרתהו חמיד דרגא וי"ג ימ"ה יולא מן
 הכלל וישרתהו מרכא עכ"ל מ"ח ברות יו"ד וע"ש : יב"ן . הוא סימן
 למס"ק [במדבר ח' פסוק ח'] בד"ה ליששכר ג' בטעם בענין . פי' שמות
 השבטים בטעם פשטא קטן . א' . ליששכר דין . ב' . לבנימין פסוק
 י"א . ג' . לנפחלי (ט"ו שם) ונחתו סימן ע"ז יב"ן יששכר בנימין נפחלי :
 יר"א

שולי היריעה

יב) כ"ל נוהגין לכתוב כן בדיני הטעמים לפעמים כשנחתים כלל
 אחד בטעמים ויש שיואלצים מן הכלל כותבין עליו כך ימ"ה כגון
 חביר תשרתהו חמיד דרגא וי"ג (ר"ל וי"ג פעמים מלינו) ימ"ה וישרתהו
 מרכא עכ"ל וכמו שהגחתי שם בלשוננו ששם ע"ס . ואח"כ מתחיל
 הדיבור וז"ל מס"ה ימ"ה ר"ת יולא מן הכלל וכו' ויהיה דבר דבור
 על אפניו :

ביאור הענין **בבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות **יב**

יב"א . הוא סימן למס"ק [במדבר קטן : יב"א . ר"ת יחודה רחובן
 ח' פסוק ז'] במלת הפקודים ג' אפרים : יב"ג או"ן . ר"ת יחודה
 בטעם גרש צטנין (פי' שמות ישבכר גד אשר זבולון נפתלי :
 הבצטני' בטעם גרש) וי"ד יחודה **כ"ד** . ר"ת קן דינו : כ"כ . ר"ת
 דין : רי"ש רחובן
 פסוק י"ז . ה' יר"א . יב"ג או"ן : כתיב קן או קן
 אפרים (כ"ד) אחד כל אות כ"ף כתיבין או קן כתיב :
 הפקודים למחנה דן כ"ו. כולם או כולקון : כ"ו. כולם או כולקון :
 שם צפרה פסוק כתיב . כ"ב . כ"ב . במתפורים . ר"ת
 י"ח בטעם פטעח : בל . כ"ב . לבשה חומות כנעני
 חמורי

יב"ג או"ן . הוא סימן מס"ק [במדבר כ"ו כ"ב] במלת חלה ו' בטעם חביר
 ריש פסוק צטנין פי' מלינו ו' זימני מלת חלה בטעם "חביר וחמה ראשי
 פסוקים צטנין הזה וסימן יב"ג או"ן . יו"ד יחודה . ש' ישבכר . ג' . גד . ח'
 אשר . ז' . זבולון . וון . נפתלי [אחד בחמלע פסוק דן] כתיב גבי' מלת חלה
 בטעם חביר והוא בחמלע פסוק עכ"ל המס"ק עם פירושו: אות ב"ף . ב"ב .
 ר"ת קן כתיב או קן כתיב . ונכחו לכתוב קן על מלות שיש בה
 ב' או ג' נחיס קלתן מלחיה קלתן חסרים עכ"ל מס"ה [ובצט"ה]
 צב"הור המלות צפרק ד' אות כ"ף המלא שם לשונו צהורך כי שם
 כע"הקתו] ומסיים המס"ה ודע כי על הנקודות והטעמים לא כתבו
 לעולם כ"כ כי הם כ"ה ר"ת קן הוא כגון ותכנה שרה כ"ה בקמ"ץ
 ור"ל צליר"י תחת הכי"ת כי הוא נקרא ג"כ "קמ"ץ כמו שנתבאר
 בצמה מקומות וכן תדעך הארץ דב"ה צמארין וזולת זה רבים .
 ויש ב"ה שמורה על מכפר עשרים והמש ויש ב"ה . אחד .
 כ"ה ר"ל כ"ה זימני מניט מלות הר"ל צהנ"ו חסרים" לפי מקומן :

במתפורים . יג) הוא סימן למס"ק פ' תבא [שמות ל"ג פסוק ג'] במלות
 החוי והיבוכי כמתפורים סימן נוהן סימן לסדר ששה חומות במדבר
 שם . כ' . כנעני . מ"ס . חמורי . ת' . חתי . פ' . פריזי . ו' . חוי
 ס' . יבוכי . ונחנו סימן למען שלא נטעה : ב"ל . בנקודה על הלמ"ד
 ר"ל כולקון . כ"ל כ"כ . ר"ל כולקון כתיבין וכן כ"ל חסרים או כ"ל
 מלחיה חבל כשיש עליה ב' נקודות הם ר"ת כל לישנא וכבר ביחתי
 ענין

שולי היריעה

יג) ולפעמים נחנים סימן להיפוך כמתפורים . כמו [שמות ג' ח']
 דל"ה והחוי כמתפורים סימן . ופי' שם המ"ה צעלי המבורת
 נחנו סימן לסדר ששה חומות הנחמרים פה . כ' . כנעני . ת' . חתי .
 מ"ס . חמורי . פ' . פריזי . ו' . חוי . ס' . יבוכי . ע"כ :

חמורי חתי פריזי חוי יבסוי עיין ענין ליסנא במחמר יו"ד עכ"ל
 צביאור הענין : כ"ה . ר"ח כן הוא מכ"ה ממלח כ"ל ע"כ . ועיין אות
 ולפעמים מורה על מספר כ"ל למ"ד במלח ליסנא כי שם העתקתי
 צדף הקודם מש"ס צ"ה : כ"ק לשונו : כ"ף . ר"ח כזר פרסת
 ר"ח כל קריא או
 כן קרי : כח"י . כ"ה . ב"ף . ב"ק . כת"י : [שמות כ"ה ל"ע]
 ר"ל כן כתיב : אות למ"ד
 ר"ח לוח : ל"ו . לב"מ . ל"ג . סוברין של"ל חטטה
 ובמס"ק

כחצו במקום לוח למ"ד אחת חבל בחמת הוא יעשה צו"ד לזכר
 בנקודה למעלה ל כזה וכמו שכתבתי נסתר כי כך היא הקבלה ע"ש במ"ח:
 לעיל בש"ה ע"ש : לב"ט . ר"ח . כ"ק . וז"ל מס"ה כ"ק ר"ח כל קריא
 לית בטעם : ל"ג . לגרמ"י : וכזר כתבתי וכו' כי קריא ר"ל כל
 הכד"ס וכתבתי הטעם למה נקרא
 ל"ש

כן . גם ביארתי שם כי לא שמרו בו במסורת רק במילואן דהיינו
 שכתבו כל קריאה ולא בר"ח כ"ק חכן כשגרפו הרבה מהן יחד ועשו
 מהן שיטה כתבו חלל כל אחת ואחת מהמלות הבן . כ"ק . דוק
 ותמלא כן עכ"ל [ובעזה"י צפ"ד צביאור המלות אות קו"ף תמלא לוח
 לשונו ע"ש] : ר"ח . לוח כוונתו המלה הזאת איננה עוד במליאות :
 לב"ט . ר"ל אינה נמלאת עוד בנגינה זאת : ל"ג . לגרמ"י קך נקרא
 אחד מהטעמים המפסיקים והוא מנה עם פסוק יד) ע"כ במ"ח [אות
 למ"ד] וז"ל מס"ה בכל מקום שתמלא בפסוק לגרמ"י [ר"ל טעם הנקרא
 לגרמ"י] כתבו [ר"ל בעלי המסורת נגדו] לנ בנקודה אחת על הגימ"ל
 ר"ל לגרמ"י . ויש שטועין בזה חושבין כי המלה הזאת אשר נמסר
 עליה ל"ג היא נמלאת ל"ג פעמים במקרא אבל לפי הכלל שנחתי בפתיחת
 השער

שולי היריעה

יד) **וז"ל** המ"ח [פרשה תשא שמות למ"ד י"ג] צד"ה זה ג' ריש פסוק
 בטעם מנה לפני לגרמ"י בחורה . ופי' שם המ"ח לגרמ"י
 הוא הקו המפסיק בין מלח זה אשר בו המונח למלח יתגו אשר בו
 טעם רביע עכ"ל . וז"ל מס"ה יש טעם אחד הנקרא פסק או פסיק
 והוא מקל בין ב' תיבות וכו' [בעזה"י צפ"ד' ד' באות פ"ח : תמלא :
 לשונו באורך כי שם העתקתי] והמין הב' הוא הטעם הנקרא לגרמ"י
 והוא כדמות פסיק ממש אבל אחריו תמיד רביע . עכ"ל בקיבור נמרד:
 וז"ש המ"ח לגרמ"י וכו' והוא מנה עם פסיק ר"ל פסק והוא מקל בין
 ב' תיבות וכ"ל .

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות יג

השער הזה [והסתחתי לשונו בריש ל"ט. ר"ל לישנא : לק"א . ר"ת פרק ג'] אין לטעות בה כי חס היה לא קרי אל"ף וכן לק"ה לא קרי מורה על המספר היה עליה ב' ה"א : ל"ר . ר"ת לשון רבים : נקודות אחד על הלמ"ד ואחד על ל"ב . ר"ת לנדבה בנדבה :

הגימ"ל עכשיו
שהגימ"ל הוא לנדבה ליי"ש . לק"א . לק"ה . **מ"ד** . ר"ת מדינחאי .

נקודה הוא ראיה ל"ר . ל"ב : ר"ל הס בני צבל :

שהמלה אינה אות מ"ם מ"ע . ר"ת מערבאי ר"ל הס

בשלמת ור"ל לגרמי' **מ"ד** . מ"ע . מ"ל . מ"ה . בני ארץ ישראל :

זה צלתי מוכרה לענינו דלגנו : מ"ל . ר"ת מלא וא"ו או יו"ד :

לק"א . וז"ל מס"ה לק"א ר"ת לא מ"ה . ר"ת מן הכלל . עיין אות קרי אבל לא נמלא זה רק אחת יו"ד

מאותיות אה"י עמו כגון . לק"א . לק"ה . לק"ו . לק"י . עכ"ל : ל"ד .

ר"ת לשון רבים ואם נמסר אות למ"ד עם אות דלית ל"ד ר"ת לית

דכוותיה . וכתב המס"ה והאמת כי במסורה לא מלאתי ל"ד במקום לית

דכוותי' רק בספרי קלת המדקקים בדברים בעיני מסורה כגון

ספר הסמדר וספר עט אופר [והוא שם ספר חברו הרד"ק והוא קיבור

מעניני המסורת] ובזולתם מעטים עכ"ל : ל"ב . ר"ת לנדבה בנדבה

זהו סימן למס"ק [במדבר ט"ו ג'] במלת או בנדבה וז"ל לית וסימן

גדיב לב . ופי' שם המ"ח מלת לפלא נדר או בנדבה בב' השימוש

לית אבל לפלא נדר או לנדבה בלמ"ד השימוש אית [ויקרא כ"ב

כ"ח] וע"י נותן סימן גדיב לב כלומר גדיב לשון מלת נדבה

הוא ל"ב ר"ת לנדבה בנדבה עכ"ל : **מ"ד** . מדינחאי ר"ל אותם

שבמורה בני ארץ ישראל כך נקראים בערכינו . אבל בערך בני צבל

נקראים מערבאי וכן להיפוך ועם ל' השימוש למ"ד הוא לדעת

מדינחאי או לדעת מערבאי עכ"ל מ"ח . ולשונו אינו מובן לי . [וז"ל מס"ה

בהקדמה השלישית] ומדינחאי הם בני צבל ומערבאי הם בני א"י אשר

מהם אנתנו בכל הארצות האלו לפיכך אנתנו סומכים על קריאתם

והלכה כמותם והחילופים שזיניהם הם בתיבות ואותיות ובכתיב ובקרי

ובמלא ובחסר ולא בנקודות וטעמים טו) עכ"ל . וכתב [בשער שבני

לוחות שולי היריעה

טו) **וז"ל** מס"ה בשער שבני לוחות לפיכך אין לריך לרשום בחוץ רק דעת מדינחאי כמו ופשמית על העיר (שופטים ט) מדינחאי אל העיר ובספרים שנכתב בחוץ למערבאי - על הוא הטעה וכבר הודעתוך ג"כ בהקדמה הנ"ל וכו' עד מלת בחורה והסתחתי לשונו בב"ה ע"ש :

יו"ד : מ"ל דמ"ל . ר"ת מלח דמלח [לוחות] וכבר כודעהיך ג"כ בהקדמה
 וברבוי מלחים דמלחים : מוחמ"ו . כנ"ל שאין חילוק בין מדינחאי
 ר"ת מחלה ונועה הגלה מלכה למערבחי רק בנביחי' וכתובים ואין
 ותרלה צנות ללפחד ועיין צב"ה : גם אחד בתורה עכ"ל . והני לא
 מלע"י . ר"ת מלעיל
 כשהטעם בתנועה **מיל דמל . מויח מזו . צחות בית מ"ס**
 שלפני האחרונה : מתוויז . מנוויז . מלע"י . שס : מוחמ"ו .
 מל"ר . ר"ל מלרע **מל"ר . מס"ק . מס"ג .** הוא סימן למס"ק
 כשהנגינה בתנועה **מס"ה . מס"מ . מס"ס .** פ' פינחס במדבר
 אחרונה : מס"ק . כ"ו [ג] בד"ה
 ר"ת מסורה קטנה : **מ"פ . מ"ת :** מחלה ונעה תגלה
 מס"ג . ר"ת מסורה **מ"פ . מ"ת :** מלכה ותרל' מוחמ"ו
 גדולה : מס"מ . ר"ת מסורה מערכת : סימן [פ"י] המ"ח נתנו סימן על סדר
 מס"ס . ר"ת מסורה סופית : שמות צנות ללפחד למען נדע חיזה
 מ"פ . ר"ת מלעות פסוק : מ"ת . מהן צו' החיבור וחיזה מהן קריין
 ר"ת **בלא ו' :** מנוויז . הוא סימן למס"ק
 [במדבר כ"ז פסוק ח'] מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרלה מנוויז סימן
 הוא כנ"ל חיזו מהן צווי' החיבור וחיזו מהן בלתי וי"ו החיבור :
 מתוויז . הוא סימן למס"ק [במדבר ל"ו פסוק ח'] בד"ה ומלכה מתוויז
 סימן על שמות צנות ללפחד קאי הסימן תרתין קמייתח בלא וי"ו
 תלת בתרייתח צווי' החיבור : מס"ק . ר"ל מסורה קטנה על הגליון :
 מס"ג . ר"ל מסורה גדולה סביב החומש : מס"ה . ר"ל מסורה הגדולה
 כמו שנמסר על אצורי המלך [בראשית ל"ט] אסירי קרי והוא ח"ב
 במס"ה דכתיב וי"ו וקריין יו"ד . ויש שקריין למסורה גדולה
 מכו"ה ולמסורה קטנה מס"ה וכן ראיתי בספר עין הקורא הוא
 הספר שזכרתי צחות יו"ד יב"י וז"ל וחלה הספרים אשר נתן לי
 חלקים בזה מס"ה ומכו"ה ושאר מכורת מקלת כפרים עובים עכ"ל .
 ויש נסחאות מלחתי שקראו למסורה גדולה מס"ג ולמסורה קטנה מס"ק
 כמו שזכרתי לקרוא ספר מלוות גדול סמ"ג והקטן סמ"ק עכ"ל מס"ה
 בשער שבירי לוחות : מס"מ . מסורה מערכת . כן נקראת המסורה
 גדולה שבסוף מקראות גדולות כפי מערכת סדר ההלפ"ח בית"א ע"ש :
 מס"ס . מסורה סופית והיא עלמה המסורה מערכת ונקראת סופית
 בעבור שהיא בסוף כל המקרא : מ"פ . ר"ת מלעות פסוק (וז"ל מס"ה)
 מ"פ ר"ת מלעה פסוק ר"ל באמצע פסוק ומלע הוא תרגום ירושלמי
 של תורה ושל קרב כמו בתוך חבו במלע מורגי' . בקרב חלקים (תלים)

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות **יד**

פ"ג) במלע דיינא . חבל תוך ר"ת משנה תורה וכוף הכר חלה של תורה וכחובים מחורגמין הדברים : אות נו"ן . ג"א . ר"ת מלעות או מליעות או מליעא . נוסח אחר או נוסחא אחרניא : ולפי שדברי בעלי המסורה רובן הם ג"ב . ר"ת נביאים כחובים . ור"ל חרגוס ירושלמי על מלה שלא נמלחה לפיכך נהגו לומר אות נו"ן רק בני נביאים מלע פסוק כגון ג"א . ג"ב . גרף : וכחובים נמסר וכל ישראל ל"ה אות סמ"ך מ"פ מלע פסוק וכל ר"פ דכוותיה ס"א . ס"י . ס"ת . ס"פ : ר"ת נתחיים ראש וכו' וביש מכורת אות עי"ן מלחתי במקום מלע עעא"א . מיוסון ולא מלחתי לו חזר וריע [וכתב המפרש לכפר או ספר אחר : ס"י . ר"ת סימן : מס"ה ואני מלחתי לו חזר במדרש ס"ת . ר"ת ספר תורה או סופי איכה עכ"ל] : אות נו"ן . ג"א . נוסחא חיצות : עעא"א . הוא ר"ת אחרני' ל"זה נמלח הרבה בדברי רז"ל ירלה בלעס דחית צ"י אות עי"ן כגון נוסח הגע נוסח הברכ' ודומיהן .

וכ"ל שהוא ענין העתק' והכרה ל'יסחי גמנה [משלי צ'] שהוא כמו יוסרו ויועסקו כן הדברים הנעסקים וגם חסין מן ספר אחר נקראים נוסחאות וכן בעזרא !תגסח עא מן בתייה פירוש יועתק ויוסר לכן חני אומר שנוסחא והעתקה כמעט אחד הוא עכ"ל [מס"ה בשער שבתי לוחות] : אות סמ"ך . ס"י . מלה זו נמלחה במכורה בארבע אופנים האופן הראשון בחלוקת הנביאים והכחובים שנקרא קאפיטולוס . אופן השני רבו פסוקי המקרא להורות חיה נמלחות המלות או הפסוקים אשר נמסר עלי' . אופן השלישי חס נמלחה מלה אחת או פסוק אחד צב' או צג' או צד' מקומות נתנו אות וסימן לזכרון והן חדות מסוריות וכו' עכ"ל המ"ה [ובעזרה"י ברות סמ"ך פ"ד צב"ה תמלחון ע"ש : ס"פ . ר"ת סוף פסוק או סופי פסוקים כגון חני ד' ק' ס"פ בספרא . ויש נוסחאות נמסר על כל אחד ב"ס"ף ר"ת כ' סופי פסוקים וכן חני ד' אלהיכם כ"צ סופי פסוקים נמסר עליהם בבס"ף ודוק מס"ה : אות עי"ן . עעא"א . הוא סימן למסורה פ' וירא גבי אברהם כתיב ושני נעריו אהו ובפרשה בלק גבי בלעם כתיב נעריו עכו וסימן איש איש כלשונו פי' גבי אברהם שהיה עברי כתיב אהו שהוא לשון עברי וגבי בלעם שהיה ארמי שנאמר מן ארם ינחני

כתיב ושני נעריו עמו אברהם דאית ינחמי בלק כתיב עמו שהוא לשון
 ביה אל"ף כתיב ב' ושני נעריו ארמי תרגום של אהו עפיה
 אהו : עש"ן . ר"ת עורב שמעי וסימן אחר כשמו כן הוא

נעמן : ענ"ב . ר"ת ע' . ער . פי' אברהם שהוא באל"ף כתיב
 ג' . גרשס . ב' . אהו באל"ף בלעם
 ברעה ענב"ה : עש"ן . ענ"ב : שהוא בעי"ן

אות פ"א . פ"ף . אות פ"א . כתיב עמו שהוא
 ר"ת פסח פשטא : פ"ף . פ"ד . פר"ז . פר"ט . בעי"ן וסי' אחר
 פ"ד . ר"ת פ"סקא או א"א ע"ע . פי'

ר"ת פתח דספרא : פר"ז . ר"ת אברהם אהו בלעם עמו וגם הסימן
 פשטא . רביע . זק"ף : פר"ט . ע"ו שמו אוחות אוחות וכו' כמו
 ר"ת שכתתי לעיל [באות ח'] ע"ש
 ע"כ מלאתי במס"ה : עש"ן .

הוא סימן למס"ק [בראשית ח' פסוק ז'] במלת יצוא ג' מלאים
 וד' חסרים ושם נותן סימן על המלאים ימלא עש"ן שהו' פסוק
 [ישעיהו ו' ד'] ופירש ימלא מלת יוא עשן ר"ת עי"ן עורב [בראשית
 שס] ש"ן . שמעי [שמואל ב' ע"ז ה'] ל' נעמן [מלכים ב' ה' י"א]
 ע"כ במ"ח וכו' ע"ש : ענב . הוא סימן במס"ק [בראשית ל"ח פסוק
 ג'] וז"ל המס"ק כל וטהר ותלד ותקרא בר מן ג' ויקרא ענב סימן
 [ופי' המ"ח שם כונחו כ"מ שנאמר וטהר ותלד נאמר ותקרא בתי"ו סימן
 הנקיבה בר מן ג' נאמר וטהר ותלד ויקרא ביו"ד סימן הזכר
 קרא שמו וסי' ענ"ב הוא ר"ת עי"ן ער . [שם כתיב וטהר ותלד
 ויקרא] ג' גרשס [שמות ב' כ"ב] ב' ברעה [דה"א ז' כ"ג] :

אות פ"א . פ"ף . הוא סי' למס"ק [פי' פינחס כ"ח כ"ח] במלת
 עשרון עשרון וז"ל לית בטעם מהפך ופשטא פ"ף סימן פי' פסח
 פשטא ר"ל גבי פסח כתיב עשרון במהפך פשטא : פ"ד . ובספרים
 מדויקים נכתב בחוץ בגליון נגד כל פתח דספרא פ"ד להורות
 שהוא אחד מן המנויים במס"ג ונמלא ג"כ פ"ד ר"ל פסקא דספרא [ועי'
 לקמן פ"ד באות פ"א מה הוא פתח דספרא ופסקא דספרא] : פר"ז .
 הוא סימן לחילופי הטעמים למלות אלה פקודי דריש פרשת נשא [ח'
 פסוק ל"ז] אלה פקודי בפשטא [ב' שם פסוק מ"ח] אלה פקודי ברביע
 [ג' שם פסוק מ"ה] אלה פקודי בזקף קטן : פר"ט . הוא סי' למס"ק
 [ויקרא כ"ז פסוק ו'] במלת והיה ערכך ז' דסמיכי בעי"ן וסימן פר"ט
 ת"ף ז"ט . ופי' שם המ"ח הסימן קאי על ז' טעמי נגינות המלות
 ערך דסמיכי למלת והיה והסימן הוא ר"ת הטעמים . א .

ביאור הענין **מבוא המסורה פרק ג** ביאור המלות **מן**

פֶּטַח . ז . רביע . ג . טפח . ר"ת פֶּטַח רביעי פפחא : פ"ת .
 ר"ת פר"ט . ד' . חביר . ה . פֶּטַח . ר"ל פתח התנועה הנקראת כן :
 ר"ת ת"ף . ו . זקף . ז . טפחא . ק"מ . קמץ ר"ל קמץ התנועה
 ר"ת ז"ט עכ"ל המ"ח שם וכמו הנקראת כן : קפ"ץ . ר"ת ק'
 שהגיה שם המ"ח חוקותיו . פ"א .
 המסורה הנ"ל : דמ"ה בן פר"ץ . פ"ת : משפטיו . וצ' .
 דמ"ה בן פר"ץ . אות קי"ף מלכותיו : קי"צי .
 הוא סימן לאותיות ק"מ . קי"פ"ץ . קוצ"י : ר"ת ק' קריאה ו'
 של אשרי תמימי אות רי"ש לוואה עיין צב"ה :
 דרך [תלים קי"ט] ר"מ . ר"ת רמין
 שבהן מולאין וי"ו ר"מ . ר"ש . ג"ם . ר"ז . מלא : ר"ש . ר"ת
 מתנועת צחלם ר"מ"ח . ראובן שמעון : ג"ם .
 ואינה שייכת לאות ר"ת גד מנשה :
 לוי"ת הקדומה צמלת עדותיך : ר"ו . ר"ת רביע זקא : ר"מ"ח .
 קפ"ץ . הוא סימן למס"ק [דברים ר"ת

יא פ' א'] בד"ה וחקותיו ומשפטיו ומלותיו קפ"ץ סי' ופי' שם המ"ח כוונתם
 לומר כך סדרן קפ"ץ . ר"ת ק' חקתיו . פ' משפטיו . ו' מלכותיו : קול"י . והוא
 סי' במס"ק [דברי' ל"א פסוק ז'] בד"ה תבוא קדמא [ר"ל הראשון דקריאה הוא
 דין שהוא בפסוק ויקרא] כי אחת תבוא בוי"ו . תניינא לואה [צפרשה
 בענין ק"ג בפסוק וינל] כי אחת תביא בוי"ד וסימן קול"י [ופי' שם
 המ"ח פי' הסימן צ' אותיות ראשונות ממנו קו"ף וי"ו ר"ת קריאה
 וי"ו לומר כך דכתיב בפסוק ויקרא הוא בוי"ו תבוא וב' אותיות
 אחרונות מהסי' הם צ"י לדי' יו"ד ר"ת לואה יו"ד לומר כך בפסוק
 ויצו תביא בוי"ד עכ"ל] : ר"מ . הוא סימן במס"ק [שמות כ"ח ל"ה] בד"ה
 וגשמע קילו סימן קול' דם [ופי' שם המ"ח ר"ם ר"ת רמון מלא לומר כך
 [ר"ל מלת קולו] דכתיב גבי רמון הוא מלא בוי"ו ע"כ
 אבל בכל אורייתא מלת קולו חסר וכמו שנמסר במס"ק [פ' תולדות
 בראשית כ"ז לח] קולו כל אורייתא חסר במ"א וגשמע קולו דלעיל
 [שמות שס] וכל נביאים וכתובים דכוותי' מלא במ"ה חסרים מניס
 במס"ג [שמות שס] ר"ש ג"ם הוא סימן במס"ק [במדבר א' פסוק כ"ו]
 בד"ה שמת כל דשבעים חסרים בר מן ד' ר"ש ג"ם סימן ר"ת ראובן
 שמעון גד מנשה שבהם כתיב שמת מלאים וי"ו [ועיין בש"ה
 (מן) : רמ"ח . כתב המ"ח וז"ל כתב הראב"ד ז"ל נאמר לי שהוא
 ר"ת

שולי היריעה

(מן) להבין המס"ק הזאת לעתיק דברי בעל אור תורה [ריש פרשה
 במדבר]

ר"ת ר' משה חזן : ר"ם ר"ת. ריש ר"ת ר' משה חזן שיהיה אחד מן
 סימן או ריש ספרה או ריש סדרה : הקוראים המופלגים והמוצחקים .
 ר"פ . ר"ת ראש פסוק ובלשון רבים ויכול להיות שזה משה האיש אשר
 ראשי פסוקים : ר"פ . כוונתו רפה חזר כללי הניקוד הגדפסים בעשרים
 דהיינו בלי דגש וארבע הגדולים
 ובלשון רבים ר"ם . ר"פ . ר"פ . רש"פ . סביב המסורה
 רפויין : רש"פ . ר"ת . ר"ש : הגדולה שתחתיה
 ר"ת ראובן שמעון אות שי"ן אמר המחבר אחת
 פשטא : ר"ת . הדבר כי הניקוד
 ראשי תיבות : שילנ"ע . ניתקמסני וכו' ע"כ.
 אות שי"ן : [אמר המלקט ע"ס

שילנ"ע . ר"ת לשמות בני אדם יש בדבריו וז"ל שם במ"ח כתב
 שהם בזקף גדול יהיב סימנא : הר' אלי' הלוי המדקדק ז"ל כי
 דברי הר' אלי' הלוי בעשר שברי שצ"ע

לוחות המה ומשם העתיק המ"ח והיה כתוב בספרו כתב הראש"ה
 הוא ר"ת הר' אלי' בחור המדקדק או הלוי והמדפסים
 פעה וכתב הראש"ד ז"ל : ר"פ . ר"ת ראש פסוק וגם בזה יש לעשות כי
 יש שקוראין אותו רפי או רפין והספרש שביניסין הוא כי כאשר עליו
 ב' נקודות הוא ר"ת ראש פסוק כמו שכחתי וכשהוא נקודה אחת על
 הפ"א ר"ל רפי [ועיין בפ' ד' אות ר"ש במלת רפין מה שכחתי שם
 בעזה"י] : רש"פ . ר"ת ראובן וכו' והוא סימן למלת במספר שמות הנאמר
 (במדבר ה' פסוק כ' וכ"ב) הוא במהפך פשטא : ר"ש . ר"ל רישיהון
 דהיינו בתחלה או בראש : שילנ"ע . הוא סימן למס"ק [בראשית ה' פסוק
 ו'] [בד"ה שח שילנ"ע . ה' בטעם [ופי' שם המ"ח פי' ה' בטעם זקף
 גדול וסימן שילנ"ע . ר"ת לשמות בני אדם שהם בזקף גדול יהיב סימנא
 והלו

שולי היריעה

במדבר [וז"ל אשתכח השתחא לכל לישנא לשמות דשי"ן דידכו
 בליר"י חסר וי"ו כתוב בר מן עשרה [חזן מן יו"ד זימני מלינו שמלת
 שמות שזכר שם [והמה מנוים במס"ג . בראשית ב' כ'] דכתיבי בליר"י
 שי"ן דידכו ואפ"ה הם מלאים וי"ו וד' שמות השבטים הנ"ל המה מהעו'
 שחשב במסורה שם שהם בליר"י שְׁמוֹת ומלאים ועו' נתנו סימן למען
 שלא נטעה וסיים שם הא"ת חשע מנהון שְׁמוֹת ואחד בשמות
 עכ"ל . והמכורה בראשית שם סיימה בלשונה וכל שְׁמוֹת
 דשי"ן דידכו בשו"א שְׁמוֹת מלאים בכל אורייתא בר מן ג'
 דכתיבי בשו"א השי"ן ואפ"ה חסרים וי"ו ע"ש :

ביאור הענין מבוא המסורה פרק ג ביאור המלות מן

ואלו הן . א' שת צ' ירד [פסוק שע"ע ש"ש . ר"ת אשחית
 י"ח] ג' למך [פסוק כ"ח] ד' אעשה אעשה אשחית אשחית
 נח [ז"ב] ה' עזר [י"א פסוק ע"ז] [עיינן בנ"ה] : ש"ש . ר"ת שדכו
 עכ"ל . ואין כוונתם דווקא במלות שורו : ש"ת . ר"ת שלמים הודה :
 ויחי ושת אלא הכי שז"ר . ר"ת יששכר
 פירושו ויחי שיעעש"ש . שיש . זבולן רחובן :
 דסמיך לשום בר נש ש"ת . שז"ר . שמו . שמו . ר"ת שבע
 שסימנס שילג"ע
 כולם הם בזקף
 מלות

גדול וכו"ל מלחתי : שע"ע ש"ש . הוא סימן למס"ק [בראשית י"ה פסוק
 כ"ט] במלות לא אשחית שעעש"ש ופי' שם המ"ח בעלי המסורת נחנו
 סימן על מלות לא אשחית ומלות לא אעשה בענין והשינ"ן סימן ללא
 אשחית והשינ"ן סימן ללא אעשה כסדר שעעש"ש דין הוא
 הראשון לא אשחית ואח"כ צ' פעמים לא אעשה דארבעים
 ודשלושים ואח"כ צ' שינ"ן בתראין צ' פעמים לא אשחית דעשרים
 ודעשרה עכ"ל . [אמר המלקט ואני פירשתי מסורה הלא בספרי
 אשר הכינותי בעזרי"י ע"ד מה שהביא המנחת כליל בשם הבעל מכלל
 יופי וז"ל כל ענינא כתיב לא אשחית בר מן צ' דכתיב לא אעשה דארבעים
 ודשלושים וסימן מ"ם ולמ"ד עולים שבעים וכתיב צהו אות העיי"ן
 קן הוא במכלל יופי עכ"ל . ולפי דברי מכלל יופי אפשר שרמזה המס"ק
 כאן בסימן ע"ע ר"ל במנין הארבעים ודשלושים כתיב צהו אות עיי"ן
 אעשה וכו"ל וד"ל ע"כ בספרי ע"ש] : ש"ש הוא סימן למס"ק [דברים ה'
 כ"א] בפסוק לא תתאוה בית רעך שדכו ועבדו ואמתו שורו וחמורו ש"ש
 קרתי פי' שדכו שורו הם צלי וי"ו החבור ושאר א צויו : ש"ת . הוא
 סימן למס"ק [ויקרא י"ט פסוק ה'] בד"ה זבח שרמים וזחמור [כ"ב
 כ"ט] זבח חודה ש"ת סימן ר"ת שלמים הודה ר"ל תחלה שלמי' צפ' קדושים
 [ויקרא ע"ה] ואח"כ זבח חודה צפ' אמור : שז"ר . הוא סי' למס"ק [במדבר צ'
 פסוק ו'] במלות וצבאו ופקודו ג' ריש פסוק שז"ר סימן ר"ת ש' יששכר ז'
 זבולן בפרשה הזאת פסוק ח' ר' רחובן בפרשה פסוק י"א כתיב צהם
 ולבאו ופקדיו ושאר א ולבאו ופקדיהם ונחנו בעלי המסורת אות וסימן
 למען שלא נעשה : שמו"ו הוא סימן למס"ק פ' פנחס [במדבר כח פסוק
 כ"א] בד"ה שבע מאות וז"ל הנס"ק שם רחובן [צפ' הזאת פסוק ז] ושבע
 מאות ושלשים . ישראל [הוא דין דכתיב בפסוק כ"א שם] שבע מאות ושלשים
 סימן שמו"ו קודמו הסימן קאי על כך דכתיב הלא בישראל סימנו שמו"ו
 הוא ר"ת שבע מאות ושלשים קודמו כלומר מלת שמו"ו בר"ת קודם
 בהתחלת

מלות ושלשים : שב"ג . ר"ת שום בהתחלת מלות מספר המלות
 בר נש דהיינו שם בן אדם : והעשיריות דישתאל חבל לחושבעו
 אות תי"ו . ת"ך . ר"ת תורת החבור כמו גבי מנין בני רחובן
 כהנים שהוא ספר ויקרא כך [בפסוק ז'] עכ"ל מ"ח שם: שב"ג. ר"ת
 נקרא צפי ח"ל : שום בר נש פי'
 ת"ל . ר"ת תרי : שב"ג : שם בן אדם כמו
 לישנא דהיינו שני אות תי"ו
 ביאורים ר"ל שמלה ת"ך . ת"ל . תנ"ך . ת"ע : מרעבו [בראשית
 אהת פעמיס כ"ז] לית שום בר
 יתבאר כך ופעם נש דכוותי' פי' שם
 יתבאר כך כמו מלת בצגדו (בראשית בן אדם [וכמו שפירש שם המכלול
 ל"ע ט'] נשון מלבוש ומלת בצגדו יופי שמלת והחזת הוא שם בן אדם]
 (שמות כ"א ח') לשון בגידה והיתול לשון תרגום ירושלמי אנוש המה
 והוא דעת ר"א במסכת קידושין סלה [תלים ט] תרגום בר נש הינון
 [דף י"ח] ודומיהן רבים במסורת : לעלמי ולבן אדם לדקתך [אויב לה]
 תנ"ך . ר"ת תורה נביאים כתובים : ובר נש דכיח חבל בן אדם דיחזקאל
 מתורגמין' בר אדם וכו' חבל על שם
 נקבה כתבו שום איתתא . ושרי ביששכר [שופטים ה'] לית וכל שום
 איתתא דכוותי' ע"כ במס"ה שער שבתי לוחות בקיבור : ת"ע . ר"ת
 תרי עשר והם שנים עשר נביאים שכתבו נביאות מעטים וחברום יחד
 להיות ספר אחד כי חששו איידי דזוטר מירכס אירכס כמאמר
 רז"ל . מ"ח :

אמר המאסף

אני ערס חכלה לדבר ולהשלים הפרק הזה אליגה פה מה שמלאתי
 בספר מסורת המסורת [בשער שבתי לוחות] וז"ל כאן אכתוב
 שמות קלת נקדנים וקוראים או חזנים הנמלחים רשומים בקלת
 גליונות של החומשים המדוייקים ורובם הם אשכנזים ולא מלאתי מהם
 בחומשי הכפרדים כי אס מעטים גם קלת שמות הכפרדים אשר חובר
 על ככה חביא כאן [רמ"ח] נאמר לי שהוא ר"ת ר' משה חזן היה
 אחד מן הקוראים המובהקים ואנכי לא ידעתי ויכול להיות שהוא משה
 האיש אשר חזר כללי הניקוד וכו' עד כי הניקוד ניתן מסיני [וכאשר
 העתקתי בלות רי"ש צד"ה רמ"ח ע"ש] וסיים שם וכבר זכרתיו בספר
 מס"ה בהקדמה ורבים חושבים שהוא ספר השמשוני [הוא ספר פירוש
 על

מבוא המסורה פרק ג

על החורה המיוחס לרבינו שמשון ז"ל מלאתי בספר חור חורה ועיין לקמן בד"ה [רין] וטועים כי מלא בן חמוס שמו משה בהרבה מקומות כגון בתחלת דברו בנקודות הליר"י והסגול"ל דמתחיל ממכון שבתו השנית לור ישראל וכו' ובמקום אחר משפט שמוס החול"ם והדומים לזה וספר השמשוני הוא הספר הנקרא חבור הקונים מתחיל דע כי עיקרי הדברים אשר ידברו בהם העברים הם עשרה . [מ"ש] כתב המס"ה סס מלאתי בספר הנ"ל שהוא מביא ראוי מחומש אחר מוגה ואומר כן מלאתי בחומש של ר' מאיר שפירץ וזהו מ"ש . [ובזמנו לא היה עדיין החבור מנחת שי ועכשיו אם המלא תמלא בחומשים על הגליון [מ"ש] ר"ת מנחת שי . יהב"ר ר"ת יקותיאל הכהן בר' יהודה והוא בעל ספר עין הקורא וכינויו בלשון אשכנז וכו' [עיין בלות יו"ד בד"ה יהב"י כי שם העתקתי לשונו עד בשער השני של ספרו ע"ש] וסיים שם וקבלתי שהוא היה בק"ק פרחג שבמדינת פיהם . ואני אמרתי על דרך הלל"ה השיר שכותל בתי שירוי ניכר כי פהמי הוא [ר"ל מבתי שירוי אשר חזר ניכר שממדינת פיהם הוא] ועשה חבור נאה מאד בענין הנקודות והמלות שטעמן מלעיל או מלרע ובענין המקפין ובלתי מקפין [מקף היא מלה ידועה והוא הקו המחבר שתי המלות ובעז"ל בפרק ד' אות ב"ם תמלאנו] וקרא שם הספר עין הקורא וכן גמלא בקלת חומשין בגליונות . ע"ה . ר"ל עין הקורא . ולפעמים גרסם יהב"י שהוא שם המחבר כאשר כתבתי [ע"ם] ר"ת עט סופר והוא שם ספר חברו הרד"ק והוא קילור מעיני המסורת והטעמים ומלאתי רשום בגליונות של חומשי הספרדים ולא בחומשי האשכנזים . [רין] ר"ת ר' יעקב נקדן הביאו הרבה פעמים ב' שמשון הנ"ל בספרו ולא ידעתי מי הוא . [מ"פ] שם ספר נקרא שפתח כגון [הלמידים בפ' חיי שרה] במפ' חסר יו"ד תניינא וכן ויחטו בעבר הארנון במפתח אע"פ וכן בענין חסר ומלא גמלא במה מקומות [והמנחת שי הביאו : בספרו כמה פעמים ע"ש] ולא ידעתי מי ילדו אך מלאתי שהרב ח"ע כתב בהקדמתו לספר מאזנים וז"ל ור' גוי הספרדי מעיר סרקוסטה חזר ספר המפתח עכ"ל ואנכי לא ראיתיו עד כנה עכ"ל מס"ה . [מחזורתא] שם ספר ולא ידעתי מי ילדו ומלא בגליונות החומשים כגון לסבוב את ארץ אדום [במדבר כ"א] הבי"ת דגושה : ובמחזורתא לסבוב ברפוי יז . [סיני] שם חומש מדוייק .

שולי היריעה

(ז) והבעל מבין הדות כתב מחזורתא הוא שם ספר מספרי המסורת עכ"ל בלות מ"ם ע"ש :

מבוא המסורה פרק ג

מדוייק מדבר ממחלוקת הטעמים כגון וישמע יתרו בגרשיים ובסיני
הוא רביעי ועוד שם חלמשה אל המדבר בזקף ובסיני בזקף גדול ולא ידעתי
מי הוא המחבר יח) : [חומש ירחו] מסתמא הוא חומש מוגה בל מיריחו
מדבר מענין חסד ומלא וכו' באשר העתקתי בלוח ח"ת [ח"י] ע"ש :
ספר הללי מציא הרד"ק במכלול ובשרשים וז"ל בספר הללי אשר בעילטולח
מלא אשר תדרו לד' [דברים י"ב] הדלית רפויס עכ"ל
[והבעל מנחת שי ג"כ הביאו לספר הללי הנ"ל כמה פעמים ע"ש] ואני
חשבתי כי הספר נקרא כן על שם מחברו הנקרא הללי אך מלאחי בקלח
נוסחאות כתב הלאלי בל"ף בין ב' הלאד"ן ועיין בשורש שום. גם
ראיתי במכלול הנדפס בקושטאנטינא נקדו ה"ל' בל"ר ה"ה"א ולא ידעתי
מה הוא [ירושלמי] הוא הספר אשר סמך עליו ר' יונה המדקדק
כמו שהעיד עליו הרד"ק ואולי הוא הספר אשר הגיה בן אשר שהיה
בירושלים ימים רבים כמו שכתבתי בהקדמה השלישית בשם הרמב"ם
ז"ל [אמר המחסף ואני העתקתי לשונו של המס"ה בלוח ב"ת דד"ה
ב"א בשולי היריעה ע"ש] ספר אספמיא הוא שם כלל לספרי ספרד כי
הם מוגהים מכל שאר הספרים כאשר כתבתי בהקדמה החרוזית
(יח) ואספמיא ר"ל ספרד כי בן תרגום של גלות ירושלים אשר בספר
[עובדיה ח] דבספמיא וכן נקרא בל"ז אספמיא ובלשון אשכנז

שולי היריעה שפניא

יח) והבעל מבין חדות כתב בפי' יתרו פאוקא' צפי' למס"ק וישמע
ב' בטעם שני גרשיין ריש פאוק בחורה סיני רביע ופי' שם המ"ח
טונת המסורה ב' פאוקים בחורה ראשיהון וישמע [ר"ל שמתחיל
הפאוק במלת וישמע] והם בטעם גרשיים א' דין ב' וישמע
הכנעני [במדבר כ"א ח'] ומה שאמר סיני רביע. דע כי בעלי מחקני
הניקוד והטעמים רבים היו מגאוני חבתי עזריא ואחד מהם היה
שמו סיני והוא פליג על המסורת וכו' ואמר הוא שהם בטעם
רביע עכ"ל :

יח) וז"ל שם ובאמת רוב הנוסחאות המוגהות הנמלאות הם ספרים
אחדים מספרי הספרדים ועליהם נאמתי ובנתיבותיהם דרכתי וכו'
ע"ש ח"ל הרב בעל ח"ת בהקדמתו לספרו ח"ת וז"ל ובכ"מ שתמלא
ס"ם היינו ספרי ספרד שהם המוגהים ונאמנים שראוי לסמוך עליהם
ואעידה לי עדים נאמנים כתב הראב"ד ז"ל בהשגותיו על ספר המאור
ספ"ק דברכות וז"ל ואם נראה בגרסא זו מעט דוחק טוב להעמיד אותה
כי נוסחא ספרדית היא עכ"ל. גם הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ס"פ
הרואה כתב וז"ל אבל ס"ם יוחד נאמנים מספרינו עכ"ל. עכ"ד הא"ח
הנלך לענינו :

שפניא : ג"פ ר"ל נפתלי ובנוסחאות אחרים ב"ג פי' בן נפתלי וכו'
 [עיי'ן ב'אות א' בשולי היריעה בד"ה ב"א כי שם העתקתי לשונו באורך
 ע"ש] מדינח' ר"ל מדינחאי ומדינחאי הם בני צבל ומערבאי הם בני
 ארץ ישראל אשר מהם אנחנו צבל הארצות האלו [ועיי'ן אות מ"ם
 באלפ"א בית"א של הר"ת בד"ה מ"ד ע"ש עכ"ל מס"ה בקי"ור] : ובוזה
 נשלים בפרק הזה הסדר אלפ"א בית"א מר"ת אשר נמלאים במס"ג ובמס"ק
 ולא ללמד על הכלל כלו ילחתי כי בלי ספק המבקש ימלא ר"ת במסורה
 יותר מאלה ואני גלחתי לבקש עוד והמבין יבין דבר מתוך דבר ויקים אל
 השאר . נשלים הפרק מכל וכל : ישחבה כל יכול :

פרק ד

בו נבאר מכל המלות זרות אשר נמצאים במסורה כולה במס"ק ובמס"ג
 ובמסורה סופית לפי סדר האלפ"א בית"א :

וקודם שאתחיל הפרק הזה ראיתי להקדים דברי הבעל מבין חדות
 [בהתהגות השער השני במפתח המסורה] וז"ל בעלי המסורת
 כאשר רשמו לזכרון כתוב יושר דברי אחת כתבו לשונם בלשון ארמית .
 לפי שבימיהם היחה שפת אותה הלשון מורגל בין העברים [וכמו שכתבתי
 לעיל בשם מס"ה ב'אות מ"ם בד"ה מלעות שדברי בעלי המסורת
 רובן הם תרגום ירושלמי] אבל עם כל זה נפלו במלות ההן שני דברים
 קשים הא' כוללי דהיינו מלות דקדוקיות כגון מפקין דגשין ודומיהן
 מהמלות הנסוגות אלל בעלי הדקדוק . והב' פרטי דהיינו מלות שלא
 נמצאו אלא במסורת וכדי שיהיו כולם נכונים למולאי דעת נבארם כיד
 ד' הטובה עלינו ולא נחוש בזה להיוחס נמסרים ע"ד שרשיהם כי אם
 לקלות המתחיל ולהוליא נפשינו מפלוגתא נליגם כפי האות הראשון
 שנמלה בין שחיה שרשית או שמושית עכ"ל : אדברה